

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2008

Bc. Marián Hnát

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Postavení národnostních menšin v procesu utváření české
společnosti**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Aleš Sekot, CSc.

Vypracoval:

Bc. Marián Hnát

Brno 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Postavení národnostních menšin v procesu utváření české společnosti“, zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 30. 3. 2008

.....
Bc. Marián Hnát

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Aleši Sekotovi CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěl poděkovat Phdr. Miluši Čechové za pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

.....
...

Bc. Marián Hnát

Obsah	
Úvod	2
1. Národnostní menšiny - pojem, definice a právní normy	4
1.1 Národnostní menšiny - vysvětlení pojmu, teorie a terminologie	4
1.2 Definice národnostní menšiny – historický vývoj	6
1.3 Rada vlády pro národnostní menšiny	9
1.4 Rekapitulace	12
2. Menšiny v proudu dějin	13
2.1 Od Velké Moravy po Husitství	13
2.2 Národnostní menšiny za vlády Habsburků	15
2.3 Národnostní menšiny po 1. Světové válce	18
2.4 Národnostní menšiny po 2. Světové válce	19
2.5 Rekapitulace	21
3. Jednotlivé národnostní menšiny v ČR	23
3.1 Národnostní menšiny ve vztahu k Radě vlády pro národnostní menšiny	23
3.2 Jednotlivé národnostní menšiny	24
3.3 Rekapitulace	41
4. Výzkumná část	43
4.1 Východiska, předpoklady, hypotézy	43
4.2 Dimenze výzkumu a jeho vyhodnocení	46
4.3 Náměty na řešení některých problémů, prioritně zaměstnatelnosti	54
4.4 Psychologické aspekty v přístupu romských klientů: při jednání v institucích, v zaměstnání, rekvalifikačních kurzech	59
4.5 Výstupy z práce s klienty Romského centra zaměstnanosti	60
Závěr	63
Resumé	66
Anotace	67
Literatura	68
Přílohy	

Ú V O D

V diplomové práci, kterou máte před sebou, se zaměřuji na problematiku postavení národnostních menšin v procesu utváření české společnosti, jak z hlediska historických souvislostí, tak z hlediska současných tendencí.

V současné době je registrováno dle Rady vlády pro národnostní menšiny 12 národnostních menšin - bulharská, chorvatská, maďarská, německá, polská, romská, rusínská, ruská, řecká, slovenská, srbská a ukrajinská. V souladu s Listinou základních práv a svobod a dalšími právními předpisy využívají příslušníci všech uvedených národností v neomezené míře právo na sdružování ve vlastních národnostních organizacích (občanských sdruženích). Takto je registrováno více než 120 těchto organizací, z nichž více než třetinu představují organizace romské. Je to také jeden z důvodů, proč se v této práci zabývám především romskou národnostní menšinou. Tuto pozornost opírám o fakt, že v současnosti se o problémech národnostních/etnických menšin hovoří především nikoli v souvislostech jejich obohacujícího vlivu, nýbrž v souvislostech jejich nerovnocenného nebo nerovnoprávného postavení ve většinové společnosti. A problematika romské menšiny je stále více zmiňována nejen v této souvislosti.

Diplomovou práci jsem rozdělil na část popisnou a část praktickou. V popisné části jsem se formou rozhovorů, studia a následnou analýzou dokumentů snažil o co možná nejpřesnější deskripci postavení jednotlivých národnostních menšin na našem území. Zabývám se především jejich historií, současností, demografickými údaji, aktivitami v České republice, vydáváním periodik, organizacemi atd. Věřím, že tímto způsobem docílím uceleného přehledu informací o jednotlivých národnostních menšinách. Záměrně jsem jeden z cílů vytyčil kompletní deskripci, která v současnosti není vzhledem k dynamickým změnám vývoje problematiky menšin dostatečně popsána.

V části praktické části se zaměřuji na romskou národnostní menšinu jak jsem již uvedl, která je v současnosti nejvíce diskutovanou menšinou a to především s ohledem na uplatnitelnosti na trhu práce. Tímto směrem zaměřuji výzkum a kladu si

otázku jakým způsobem lze dosáhnout zlepšení situace na trhu práce pro romskou menšinu. Ve snaze o získání co možná největšího přehledu o této problematice jsem se seznámil s Romy ze sekce Romských poradců ČR. Měl jsem možnost být v kontaktu s romskými klienty poraden, účastníky rekvalifikačních kurzů a organizacemi, které se problematikou zabývají. Prostudoval jsem četné odborné publikace s romskou problematikou, monitoroval materiály v médiích. Z těchto zdrojů jsem získal určitý přehled o současném životě Romů a jejich soužití s majoritou v ČR. O romské problematice, která nepochybně existuje a je potřebné se jí intenzivně věnovat, bylo publikováno mnoho. V této práci se orientuji především na moji vlastní práci s Romy a výstupy z ní. Snažil jsem se o nazývání věcí pravým jménem, i když to může vyvolat kontroverzní postoje u Romů i majority. Nelze zakrývat oči před problémy, je třeba je řešit. Účinně, jak nejvíc se dá, při zachování základního respektu k romské menšině i majoritě. Je třeba otevřeně konstatovat, že problémy s Romy, z více důvodů, byly, jsou a budou – jde o to, aby se s nimi pracovalo tak, aby se postupně zmírňovaly: v prospěch Romů i majority. Chtít věci měnit k lepšímu bude potřebovat vstřícnost minority i majority, jednostranná řešení bývají méně úspěšná. Pokusím se na základě nabytých poznatků formulovat konkrétní návrhy, které, jak doufám, by mohly přispět k aspoň malému (miniaturnímu) posunu v této problematice.

Cíl práce:

Na základě poznatků o Romech získaných studiem odborné literatury, informacemi z tištěných i elektronických médií, konzultacemi s Romy v pracovním týmu, konzultacemi se zástupci jednotlivých organizací se dopracovat k argumentačně podloženým návrhům a postupům při práci s Romy pro lepší uplatnitelnost na trhu práce. Předložit uskutečnitelná řešení, která by mohla být využita při práci Romy obecně, specificky potom na poradenských pracovištích Sekce romských poradců ČR. Půjde o jedem ze střípků do celkové mozaiky k tomu, jak pracovat s Romy a dosahovat efektivnějších řešení, bez nepřírozených, neadekvátních postupů.

1. Národnostní menšiny - pojem, definice a právní normy

1.1 Národnostní menšiny - vysvětlení pojmu, teorie a terminologie

Ještě před tím, než se pustím do deskripce a následně výzkumu problematiky integrace národnostních menšin vysvětlím terminologii, kterou v průběhu práce používám. Především definici národnostní menšiny o které se dlouze diskutovalo a několikrát se, jak uvedu dále, v průběhu posledních desetiletí měnila. Národnostní menšiny lze definovat ze dvou hledisek: jednak z hlediska státní legislativy a jednak z hlediska kulturních souvislostí koexistence dvou početně odlišných národních/etnických subjektů, které žijí na určitém území, v moderní době vymezeném hranicemi státu.

V kulturních souvislostech je národnostní/etnickou menšinou každá skupina lidí, která se odlišuje významnými etnickými znaky od majoritní společnosti (kulturními tradicemi, jazykem, mentalitou, ad.), která nepřijímá národní identitu většinové společnosti, disponuje etnickým/národním vědomím a deklaruje vlastní osobitost. V kulturních souvislostech národnostní/etnická menšina odvozuje svou identitu ze základu etnického, jazykového, náboženského nebo kulturního ve smyslu kulturní tradice.

Takto kulturně definované národnostní/etnické menšiny se v Evropě vytvořily v podstatě třemi způsoby:

- 1) Uchovaly si svou kulturní a etnickou osobitost a v průběhu historického vývoje nepřijaly národnost většinové společnosti (např. Baskové ve Španělsku).
- 2) Ocitly se v důsledku nového vymezení státních hranic na území státu, v němž většinu mělo obyvatelstvo jiné národnosti (např. Maďaři na Slovensku, v Rumunsku).¹
- 3) Imigrovaly na území hostitelské země v průběhu řízeného i spontánního přistěhovalectví – středověkého i novodobého. Buď se území současné ČR rozptýlily,

¹ Gabal, Ivan. Etnické menšiny ve střední Evropě. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999, 342 s. ISBN 80-86103-23-4

jmenujme ve středověku např. židé, Vlaši, ve druhé polovině 20. století např. Bulhaři, Řekové, v současnosti Slováci, Ukrajinci, Rusové, atd.), nebo osídlily určitá malá území a vytvořily „jazykové ostrovy“ mezi většinovou populací. Tato území byla přistěhovalcům „poskytovaná“ jak v rámci hospodářsky motivovaných „kolonizačních“ záměrů (např. v 16. století Chorvati na jižní Moravě, v 19. století Češi na Volyni, Slováci a Češi v Rumunsku a Chorvatsku, ve 20. století Češi v Kazachstánu), tak v rámci ideologicky zdůvodněné pomoci exulantům a běžencům (např. čeští a moravští evangelíci – členové Jednoty bratrské v Sasku [Ochranov 1722 a další obce]). Na „poskytnutých“ územích tyto menšiny dále kontinuálně žily po řadu generací, reprodukovaly a často i rozvíjely svou kulturu, s níž se přistěhovaly. Noví imigranti, kteří přicházeli do tehdejšího Československa a do dalších států Evropy v druhé polovině 20. století, a také ti, kteří přicházejí v současnosti, se rozptylují mezi většinové obyvatelstvo. I když někteří imigranti jeví tendenci koncentrovat se ve vlastních skupinách v určitých lokalitách (např. Vietnamci v některých obcích na Domažlicku), reálná situace jim neumožňuje osídlit část území hostitelského státu kompaktně.²

V současnosti národnostní menšiny mohou tedy žít v relativně kompaktním osídlení na určitém teritoriu, v ČR Poláci na Těšínsku), nebo mohou být rozptýleny mezi většinovým obyvatelstvem příslušného státu (v ČR veškeré nové národnostní menšiny a etnické komunity). U Romů, je potřeba vnímat dvě roviny. Ze subjektivního hlediska se většinou Romové snaží být v těsném kontaktu s ostatními Romy, a proto ji nevdají kumulace romské populace na jednom místě (např. Chánov a.j.). Na druhé straně byly Romové v dřívějších dobách účelně sdružováni do „Ghett“ což je dneska vnímání negativně. Interaktivní mapa „Ghett“ na území České republiky je k dispozici na www.esfcr.cz/mapa.³

V občanské společnosti státu představují menšiny sociálně různě strukturované skupiny obyvatelstva. Některé menšiny disponují celou sociální strukturou, kterou má většinová populace (v ČR např. Poláci, Slováci), jiné reprezentují především určité sociální vrstvy v občanské společnosti (v ČR např. Rusové, Ukrajinci, Romové). Je to dáno především historickým kontextem. Sociální status, který národnostní/etnická

² Gabal, Ivan. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999, 342 s. ISBN 80-86103-23-4

³ <http://www.esfcr.cz/mapa>

menšina zaujme ve většinové společnosti, je významným činitelem jejího života. Sociální status podmiňuje pozici menšiny ve většinové společnosti a kvalitu jejího vztahu k většinové populaci. Menšina tedy může být rovnocenným partnerem nebo společensky „okrajovou“ skupinou. Záleží na mnoha faktorech, nicméně jsou známy i ty příklady kdy se menšina stala zprostředkovatelem civilizačního pokroku (např. Češi po příchodu na Volyn, do Kazachstánu, ruská inteligence v Československu po roce 1920, Němci v Chile a dal.)⁴

1.2 Definice národnostní menšiny – historický vývoj

Definice národnostní menšiny, formulovaná v souvislostech státní legislativy, je v kontextu současného evropského standardu záležitostí právních kritérií jednotlivých států. Z tohoto hlediska je vymezení pojmu národnostní menšina podmíněné společensky a politicky, a proto i nejednoznačné a dobově proměnlivé. Příkladem možno uvést změny v definicích pojmu národnostní menšina, které byly formulovány na půdě OSN v letech 1950 až 1985:

Rok 1950:

termín menšina zahrnuje pouze ty nedominantní skupiny populace, které mají a chtějí si zachovat stálou etnickou, náboženskou, a jazykovou tradici nebo charakteristiky zřetelně odlišné od ostatní populace; takové menšiny by měly zahrnovat dostatečný počet osob schopných samostatně vymezit tyto charakteristiky; členové menšiny musí být loajální ke státu jehož jsou součástí.

Rok 1979:

Početně menší skupina obyvatel státu v nedominantní pozici – jejíž členové mají příslušnost toho státu – disponuje etnickými, náboženskými a jazykovými charakteristikami, odlišujícími se od zbytku populace, a vykazují, byť jen implicitně, vědomí solidarity zaměřené na ochranu vlastní kultury, tradice, náboženství nebo jazyka.

Rok 1985:

Skupina obyvatel státu, tvořící menšinu v nedominantní pozici uvnitř státu, disponující etnickými, náboženskými nebo jazykovými charakteristikami, které jsou

⁴ Gabal, Ivan. Etnické menšiny ve střední Evropě. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999, 342 s. ISBN 80-86103-23-4

odlišné od charakteristik většiny obyvatel, mající vědomí vzájemné solidarity, motivované, byť jen implicitně kolektivní vůlí přežít, a jejímž cílem je dosáhnout rovnosti s většinou, jak ve skutečnosti, tak i podle zákona.⁵

V podstatě tedy neexistuje jednotná, v legislativním jazyce na široké mezinárodní úrovni používaná, definice národnostní menšiny. I v Evropské unii je definování tohoto pojmu ponecháno jednotlivým vládám a pojímáno jako vnitřní záležitost jednotlivých států. Na široké mezinárodní úrovni neexistují také jednotná pravidla, která by závazně vymezovala práva národnostních menšin. Závaznou pro OSN je pouze ochrana menšiny před diskriminací a respektování individuální vůle jednotlivce být příslušníkem menšiny. I Konference pro bezpečnost a spolupráci v Evropě přijala postoj OSN a ještě v helsinském Závěrečném aktu (1975) uchopila práva menšin jako součást obecně formulovaných lidských práv. Otázka platných pravidel přístupu k národnostním menšinám byla na evropské úrovni řešena hlouběji až od přelomu 80. a 90. let 20. století. Tehdy dokumenty KBSE (OBSE) postupně programově formulovaly zásadu již nejen ochrany, ale i rozvoje práv národnostních menšin, tedy zásadu jejich aktivní mnohostranné podpory. Formulovaly také zásadu, že menšinová problematika nadále není pouze vnitřní záležitostí státu, ale součástí mezinárodní bezpečnosti a stability. . Problematikou Menšin se v téže době začala intenzívně zabývat Rada Evropy; převzala iniciativu ve vytváření mezinárodních standardů ochrany a rozvoje práv národnostních menšin. V současnosti je evropská politika vůči národnostním menšinám založena na principech rovnocenné ochrany před zákonem, odstranění diskriminace a dodržování všech lidských práv a svobod přiznaných většinovému obyvatelstvu státu (včetně práv politických a účasti na správě záležitostí menšiny). Závazným principem je i ochrana kultury a jazyka menšin (včetně přístupu k mediím). Požadavkem je také posilování vzájemné znalosti kultury, jazyka a víry, historie a to u příslušníků menšin i většinového obyvatelstva. Tyto standardy ochrany a rozvoje práv národnostních menšin zakotvují dva evropské mezinárodní dokumenty: *Rámcová úmluva o ochraně práv národnostních menšin* (formulovaná Radou Evropy a přijatá 1. 2. 1995; ČR ji ratifikovala 18. 12. 1997, v platnost vstoupila 1. 4. 1998) a *Evropská charta regionálních či menšinových jazyků* (formulovaná v roce 1992, ČR ji podepsala 9. 11. 2000, avšak neratifikovala, není touto chartou vázána).⁶

⁵ Frištenská, H. – Sulitka, A. Průvodce právy příslušníků národnostních menšin v České republice. 2.vyd. Praha 1995, 132s

⁶ Gabal, Ivan. Etnické menšiny ve střední Evropě. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999, 342 s. 80-86103-23-4

Česká republika se problematikou národnostních menšin začala zabývat ihned po svém ustavení (1. 1. 1993). Za základ národnostní menšinové politiky, formulované v roce 1993, přejala *Listinu základních práv a svobod*, jež vznikla jako společný dokument ČSFR na přelomu let 1990 – 1991 a byla uzákoněna 9.1.1991 (č.23/1991 Sb.). *Listina* byla sepsána v době, kdy příliv cizinců do tehdejší ČR (ČSFR) byl teprve v počátcích. Byly zde ještě popsány „národnostní a etnické menšiny“ (rozlišovala tedy právní postavení národnostní a etnické menšiny), zakotvovala právo jednotlivce rozhodovat o své národnosti (princip platný v Československu od roku 1948), zakazovala odnárodňování, národnostní diskriminaci. Za podmínek stanovených zákonem zaručovala všestranný rozvoj menšin a jejich kultury, zaručovala právo sdružovat se, vzdělávat se, právo přijímat a šířit informace v jazyce menšin, účastnit se záležitostí týkajících se menšiny. Vymezeny byly podmínky užívání jazyka menšin na veřejnosti a v úředním styku, formulován byl závazek podpory v oblastech ekonomického, sociálního, politického a kulturního života. Zákon o národnostních menšinách a jejich postavení v ČR ovšem v této době ještě neexistoval.

Zákon o právech příslušníků národnostních menšin, tzv. menšinový zákon, začal v ČR platit od 2. 8. 2001 (č. 273/2001 Sb.). Jeho právní rámec ovlivnily *Listina základních práv a svobod*, *Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin*, a také *Doporučení Rady Evropy č. 1201 z roku 1993* (definice národnostní menšiny). Menšinový zákon citlivě reagoval na změnu intenzity imigrace a změnu národnostní skladby imigrantů. Začal odlišovat příslušníky národnostních menšin a cizince. Proto byl položen důraz na definování pojmů národnostní menšina a příslušník národnosti menšiny.⁷

Menšinový zákon stanoví:

- a. Národnostní menšina je společenství občanů ČR žijících na území současné české republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury

⁷ Gabal, Ivan. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999, 342 s. 80-86103-23-4

a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.

- b. Příslušníkem národnostní menšiny je občan ČR, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.⁸

Občanům ČR, kteří se hlásí k jiné než české národnosti, tedy menšinový zákon zaručuje specifická „národnostní práva“. Zvláštní předpisy pak stanoví práva cizinců, tj. osob s povolením k dlouhodobému či trvalému pobytu v ČR. Statut národnostní menšiny má zásadní význam pro postavení příslušníků národnostních menšin – jak po stránce legislativní, tak po stránce kulturní a společenské. Statut národnostní menšiny byl prozatím přiznán dvanácti menšinám: bulharské, chorvatské, maďarské, německé, polské, romské, rusínské, ruské, řecké, slovenské, srbské a ukrajinské. Některé národnostní menšiny v ČR ovšem ochranu požívají také na základě mezistátních bilaterálních smluv a dohod. Jsou to menšina polská (č. 416/1992 Sb.), německá (č. 521/1992 Sb., čl. 20, odst. 1-5, čl. 21, odst. 1-3), slovenská (č. 235/1993 Sb.) a chorvatská (č. 47/2002 Sb.).⁹

Vláda ČR menšinovým zákonem ustavila jako svůj poradní a iniciační orgán pro otázky týkající se národnostních menšin *Radu vlády pro národnostní menšiny* (2001), která zajistila institucionální zajištění práv národnostních menšin. O rok později vydala předpisy o poskytování dotací na aktivity národnostních menšin (s účinností od 15. 4. 2002). Aktuálně platný Statut Rady byl schválen 15. 6. 2005.¹⁰

1.2 Rada vlády pro národnostní menšiny

Členy Rady vlády pro národnostní menšiny jsou zástupci na úrovni náměstků ministrů Ministerstva financí, Ministerstva kultury, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva vnitra, Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva zahraničních věcí, zástupce Kanceláře prezidenta republiky, Veřejného ochránce práv, zmocněnec vlády pro lidská práva, náměstek

⁸ zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů,

⁹ Frištenská, H. – Sulitka, A. Průvodce právy příslušníků národnostních menšin v České republice. 2.vyd. Praha 1995, 132 s.

¹⁰ <http://www.vlada.cz/>

člena vlády a celkem 19 zástupců dvanácti národnostních menšin (po 1 až 3 s ohledem na početnost menšiny a jejího historického a současného postavení – Poláci, Romové, Slováci po třech, Němci dva). Národnostní menšiny mají své zastoupení i v poradním sboru Ministerstva kultury pro národnostní kulturu a v poradním sboru Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro národní menšinové školství. Zástupci národnostních menšin se tak přímo účastní i práce na výběrových dotačních akcích, které jsou ze státního rozpočtu určeny menšinám.¹¹

Výbory pro národnostní menšiny jsou zřizovány na úrovni místní samosprávy, pokud občané obce hlásících se k jiné než české národnosti dosáhnou stanoveného procenta. V obcích, bez ohledu na zastoupení menšinového obyvatelstva, mohou být v případě potřeby zřizovány Komise pro národnostní menšiny. Takovéto komise pracují např. v Praze, Liberci, Mostě. Příslušníci národnostních menšin mohou zřizovat své organizace prakticky bez omezení. Tyto organizace vesměs fungují jako občanská sdružení, která svou činnost provozují jako nestátní neziskové organizace. Pouze některé národnostní menšiny zakládají i obecně prospěšné společnosti nebo nadace. Na národnostním principu byly založeny i politické strany a politická hnutí, vesměs ovšem s krátkodobou existencí a formálním působením (s výjimkou Romské občanské iniciativy a Politického hnutí Coexistentia–Soužití, které se prosadilo na komunální úrovni v okresech Frýdek-Místek a Karviná).

Práva příslušníků národnostních menšin. Menšinový zákon zaručuje příslušníkům národnostních menšin tato základní práva:

- Právo na svobodnou volbu příslušnosti k národnostní menšině, za kterou nesmějí být diskriminováni. Orgány veřejné správy nevedou evidenci o národnosti a tedy ani o příslušnosti k menšině.
- Právo na sdružování v národnostních sdruženích, v politických stranách a v politických hnutích.
- Právo účasti na řešení záležitostí národnostní menšiny. Toto právo příslušníci národnostních menšin vykonávají prostřednictvím výborů pro národnostní menšiny a Rady vlády pro národnostní menšiny.
- Právo na užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny.

¹¹ <http://www.vlada.cz/>

- Právo na zachování, rozvoj a respektování kultury, tradic a jazyka národnostních menšin. Pro tento rozvoj vytváří stát podmínky a podporuje programy zaměřené na divadla, muzea, galerie, knihovny, dokumentační a další kulturní a společenskou činnost národnostních menšin.
- Právo na šíření a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny. Stát podporuje vydávání periodického i neperiodického tisku, a také rozhlasové vysílání v jazycích národnostních menšin, které „tradičně a dlouhodobě“ žijí na území ČR.
- Národnostní menšiny, které „tradičně a dlouhodobě“ žijí na území ČR, mají právo na výchovu a vzdělávání v mateřském jazyce ve školách, v předškolních zařízeních a školských zařízeních – za podmínek, které stanoví právní předpisy. Tyto menšiny mohou také zřizovat soukromé školy s vyučovacím jazykem menšiny, soukromá předškolní a školská zařízení.
- Národnostní menšiny, které „tradičně a dlouhodobě“ žijí na území ČR, mají právo, aby názvy obcí, v nichž žijí, a také názvy ulic, veřejných prostranství, budov a dalších objektů byly uvedeny vedle češtiny i v jazyce menšiny.
- Národnostní menšiny, které „tradičně a dlouhodobě“ žijí na území ČR, mají právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku a před soudy.
- Národnostní menšiny, které „tradičně a dlouhodobě“ žijí na území ČR, mají právo na zveřejnění oznámení o době a místě konání voleb a další informace pro voliče v jazyce národnostních menšin.¹²

Účast příslušníků národnostních menšin na řešení záležitostí, které se jich týkají, užívání mateřského jazyka ve veřejném životě, rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostních menšin, vzdělávání se v jazyce národnostních menšin, uchovávání a rozvoje kultury národnostních menšin a zákazu diskriminace upravují speciální zákony.

Podle definitivních výsledků sčítání lidu v roce 1991 žije na území České republiky 531 688 osob, tzn. 5,2 % obyvatel jiné národnosti než české (tj. včetně údaje o přihlášení se k moravské a slezské národnosti). Je ale zřejmé, že skutečný počet obyvatel jiné národnosti než české je zjevně vyšší, protože při tomto sčítání lidu – po

¹² zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů,

druhé světové válce šlo o první svobodné přihlášení se k národnosti – hypoteticky část sčítaných osob neuvedla národnost, s níž se vnitřně identifikuje, například Romové, Židé, ale také Němci ap. Důvody jsou v jednotlivých případech různé, konkrétně u Romů z důvodu oscilace mezi etnickým a národnostním výrazem, u Židů mezi náboženským a národnostním postojem (ostatně oproti jiným státům představitelé židovských organizací v České republice nedeklarují postavení Židů jako národnostní menšiny), u Němců v důsledku přetrvávajících negativních zkušeností z poválečného období, obavy z přihlášení se k vlastní národnosti, o které představitelé německé národnostní menšiny hovoří jako o jevu vnitřního vyhnání.¹³

1.4 Rakapitulace

V této kapitole jsem se snažil popsat základní charakteristiku národnostní menšiny. Pár vět jsem věnoval historickým souvislostem, které upřesním v následující kapitole. Dále jsem se zabýval definicí národnostní menšiny a jejím vývojem v historických souvislostech. V neposlední řadě se zde zmiňuji o současné legislativě a nejdůležitější instituci, která se danou problematikou zabývá – Rada vlády pro národnostní menšiny.

¹³ <http://www.vlada.cz/>

2. Menšiny v proudu dějin

V následující kapitole uvádím historii národnostních menšin na našem území. Jejich vývoj, jak a kdy neobjevily na našem území a také jejich osudy, které se mnohdy z různých důvodů a souhry okolností dramaticky měnily.

2.1 *Od Velké Moravy po Husitství*

Dějiny osídlení českých zemí etniky, které v té době osídlovaly naše území, začínají zhruba v polovině prvního tisíciletí před Kristem. Tehdy žily na území Čech a Moravy převážně keltské kmeny (Bójové), které se v době kolem přelomu letopočtu přemístily dále na západ a byly nahrazeny germánskými kmeny. Také Germáni migrovali zhruba po pěti staletích pobytu dále na západ. V období takzvaného stěhování národů se zde natrvalo usídlili Slované, přicházející z oblasti východně od Karpat. V období od 5. do 7. století čeští a moravští Slované asimilovali zbytky starších etnik a stali se prakticky jedinými obyvateli tohoto území. Jejich státy – v 9. století Velkomoravská říše a od přelomu 9. a 10. století sílí Česká knížectví (od roku 1198 České království) – měly monoetnické uspořádání, od rolnického a řemeslnického obyvatelstva přes velmožskou elitu až po vládnoucí dynastii.¹⁴

Už ve středověku přispívaly hospodářské, politické a kulturní kontakty mezi evropskými zeměmi k tomu, že se i v českých zemích utvářely menší skupiny osob jiných národností. Mezinárodní obchod postupně přilákal do Prahy a dalších větších center zejména kupce německého původu a židovského původu, ale skutečně silná národnostní menšina vznikla až v průběhu 13. století. Ve snaze urychlit zakládání měst podle západoevropského vzoru zvali čeští králové německé osadníky, kteří se významně zasloužili o rychlý rozvoj hornictví a městské ekonomiky, ale i různých řemesel. V etnicky českém území vznikala města, v nichž zakladatelská vrstva patriciátu byla německá, zatímco ostatní obyvatelstvo bylo z velké části české; ale už ve 14. století se v procesu přirozené asimilace řada měst počestila.

¹⁴ Pekař, Josef. Dějiny Československé, 2. vyd. Praha: Akropolis, 1991, 247 s. ISBN 80-900354-2-6

V důsledku ekonomicky úspěšné kolonizace tak poprvé vznikly rozpory mezi jednotlivými etnickými skupinami, a to jednak mezi politicky ambiciózním německým patriciátem a českou šlechtou, jednak mezi německým obchodním patriciátem a českým řemeslnictvem. Napětí bylo tím vážnější, že se česká metropole Praha jako císařská rezidence stala v polovině 14. století (za vlády českého krále a římského císaře Karla IV.) hlavním městem Svaté říše římské, a tedy i významným centrem pro cizince, hlavně z německých zemí. Sociálně a politicky motivované konflikty se dále prohloubily na počátku 15. století, kdy české země jako první v Evropě dozrály k velké reformě církve a společnosti. Husitská revoluce se stala bojem za očištěnou křesťanskou církev a zároveň velkým střetem husitů s katolickou Evropou, která v nich viděla zavrženíhodné kacíře a snažila se „české kacířské plémě“ vojensky zničit.¹⁵

Ohromující vítězství husitských vojsk nad nepřátelskými vojsky přispěla k dovršení českého sebevědomí, které identifikovalo český národ nejen s jazykem, ale i s vírou husitského hnutí. Protože křížové výpravy do Čech podnikali především etničtí Němci a Maďaři, vyhranil se k nim nepřátelský vztah, a naopak se silně upevnilo vědomí sounáležitosti Čechů se Slovany, zvláště s Poláky. V průběhu husitských válek část Němců u českých zemí uprchla do zahraničí nebo v bojích zahynula; zbytky německé menšiny se udržely pouze v některých pohraničních oblastech Čech a Moravy. Nesporně dominantní postavení Čechů vyjádřily i jazykové zákony z druhé poloviny 15. století. Podle nich se čeština stala jediným oficiálním jazykem v Čechách a na Moravě, když vytlačila dříve převládající latinu.

Husitství také poprvé formulovalo náboženský problém u menšiny. Protože se původní snahy o všeobecnou reformu křesťanstva zdařily jen zčásti a v Čechách i na Moravě se udržely zbytky katolíků, bylo třeba hledat nový způsob soužití obyvatel s různým vyznáním. Po desetiletích zápasů dosáhli většinoví husité čili utrakvisté dorozumění s katolíky v kutnohorském náboženském míru v roce 1485. Byl to v Evropě první případ náboženského míru, kdy byla uznána rovnoprávnost dvou náboženství a církevních organizací v jedné zemi kdy získala náboženská menšina stejné postavení jako většina; navíc právo rozhodnout se pro kterékoli z uznaných náboženství získali nejen příslušníci privilegovaných vrstev (svobodní měšťané

¹⁵ Pekař, Josef. Dějiny Československé, 2. vyd. Praha: Akropolis, 1991, 247 s. ISBN 80-900354-2-6

a šlechtici), ale i poddaní. Tyto záruky koexistence se ovšem nevztahovaly na veškeré obyvatelstvo, neboť zde žily ještě další minority, do náboženského míru nezahrnuté. Především to byla radikální Jednota bratrská a další, postupně vznikající reformační církve. Mimo ně stála židovská komunita, formálně požívající právní ochrany českého krále, ale i tak občas vystavená živelným pogromům.¹⁶

Stoleté napětí mezi Čechy a Němci se uvolnilo po vystoupení Martina Luthera roku 1517 a poté, co se německá reformace přihlásila ke své české předchůdkyni. Velká část Němců žijících v Čechách a na Moravě se připojila k luterství, čímž zanikly náboženské pohnutky k etnické zaujatosti. Součinnost českých utrakvistů a německých luteránů vedla ke vzniku solidarity, přesahující hranice zemí a jazyků. Ke sblížení přispělo i dobudování stavovské organizace v celém českém státě, který se nazýval Corona Regni Bohemiae a skládal se z pěti zemí. Ve dvou jižních zemích (Čechy a Morava), které byly jádrem státu, tvořili absolutní většinu Češi a menšinu Němci; ve třech severních zemích (Dolní Lužice, Slezsko a Horní Lužice) tvořili většinu Němci, vedle nichž tam žily menšiny Čechů, Poláků a Lužických Srbů. V tomto složitém státním uspořádání se podařilo v 16. století dosáhnout národnostního smíru a soužití etnických a náboženských většin s menšinami na poměrně dobré úrovni. Navíc v Praze, která se na přelomu 16. a 17. století (za vlády císaře Rudolfa II.) opět stala císařskou rezidencí, vznikla uprostřed české utrakvistické většiny velmi pestrá paleta etnik a náboženství. Češi, Němci, Italové, Nizozemci, utrakvisté, katolíci, kalvinisté a další žili v sousedství nikoli vždy v dokonalém souladu, ale přesto na úrovni, která mohla být vzorem pro tehdejší Evropu, zmítanou náboženskými válkami.

2.2 Národnostní menšiny za vlády Habsburků

Tento nadějný vývoj v řešení menšinových otázek se však dostával do rozporu s politikou vládnoucí dynastie. Habsburkové, kteří roku 1526 sjednotili český, rakouský a uherský stát, postavili svou koncepci na principu koncentrování panovnické moci a jediného státního náboženství. Samozřejmě se střetli se stavovskou opozicí, která bránila princip moci rozdělené mezi panovníka a stavy a náboženskou svobodu.

¹⁶ Putík Alexandr, Sixtová Olga. Dějiny Židů v Čechách a na Moravě, 1. vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2005, 247 s.. ISBN 80-86889-00-9

K rozhodujícímu konfliktu nejen o náboženskou svobodu došlo v českém stavovském povstání 1618 – 1620. Evangelickým stavům se podařilo ještě vydat moderně koncipovanou ústavu (*Confoederatio Bohemica*, 1619), která mohla být základem legalizace soužití většin a menšin ve složitém středoevropském prostoru. Vojenská převaha Habsburků vzápětí však rozhodla a po porážce stavů na Bílé hoře v listopadu 1620 se začal uskutečňovat program habsbursko-katolického politického absolutismu.

Vězením, popravami, zabavováním majetku a vyháněním ze země byli sice zasaženi také němečtí luteráni a novokřtenci (anabaptisté), ale habsburská svévole dopadla především na české etnikum. Desetitisíce nekatolických měšťanů a šlechticů byly vyhnány ze země, což mělo katastrofální důsledky pro český politický a kulturní život. Český národ, který stál od 13. do počátku 17. století na jednom z předních míst ve střední Evropě, byl krutým způsobem zbaven politických elit a tvůrčí inteligence. Během několika desetiletí po bitvě na Bílé hoře se v Čechách změnila sociální struktura natolik, že se ve své vlasti stal vedlejší etnikem, navíc soustavně podezíraným z kacířství a rebelantství. Po rozvoji středověké a humanistické vzdělanosti došlo k hlubokému úpadku české kultury. Jedině nižší katolické klérum udržovalo zbytky české kultury, ale mohla se uplatnit pouze na plebejské úrovni.¹⁷

České etnikum, které tvořilo patrnou většinu obyvatelstva Čech a Moravy, se ve druhé polovině 17. a v 18. století fakticky dostalo do postavení podrobené minority. Habsburská monarchie neměla ovšem slitování ani s opravdovými menšinami. Desetitisíce německy mluvících novokřtenců, kteří v 16. století uprchli před pronásledováním z řady evropských zemí a ve své nové vlastní na Moravě prožívali „zlatý věk“, byli po roce 1620 nemilosrdně vypuzeni; zanikla tak osobitá kultura, která mohla obohatit celou Evropu. Také Židé byli vystaveni organizované segregaci a vyhošťování z královských měst.¹⁸ Nejhorší zásahy však organizovala habsburská monarchie proti Romské menšině. V první polovině 18. století vyvrcholila genocidní politika habsburské vlády proti cikánským kočovníkům, kteří byli programově pronásledováni a hromadně popraveni způsobem předznamenávajícím romský holocaust za druhé světové války. Nicméně i v době platnosti krutých zákonů se

¹⁷ Pekař, Josef. Dějiny Československé, 2. vyd. Praha: Akropolis, 1991 247 s.. ISBN 80-900354-2-6

¹⁸ Putík Alexandr, Sixtová Olga. Dějiny Židů v Čechách a na Moravě, 1. vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2005, 247 s.. ISBN 80-86889-00-9

dostávalo romským kočovníkům a zvláště jejich dětem projevů milosrdenství ze strany ponižovaného poddaného lidu na českém venkově.

Na rozdíl od početně slabých minorit mělo české etnikum poměrně pevnou sociální základnu. tato síla se začala projevovat od sklonku 18. století, kdy se celá společnost v českých zemích dostala do modernizačního pohybu. Ukončení rekatolizačního tlaku, zrušení nevolnictví, migrace vesnického obyvatelstva do měst, industrializace a oživené podnikání, stejně jako rychlý růst vzdělanosti začaly měnit poměry v Čechách a na Moravě. Nová občanská společnost již nepotřebovala ochranu šlechty, neboť se opírala o vzdělání, podnikavost a tvůrčí schopnosti neurozených lidí.

Idea ušlechtilého česko-německého humanisty Bernarda Bolzana, aby Češi a Němci vytvořili společně jeden zemský národ o dvou jazycích (Bohmen), byla jen krásnou fantazií. Ani vládnoucí Němci, ani podceňovaní Češi neměli o vyplnění této ideje zájem. Češi v 19.století měli pouze nevelký podíl na politické moci, zato se v průběhu tří generací stali ekonomicky nejdynamičtějším národem habsburské monarchie. Zatímco na počátku 19.století byli druhořadým národem na jeho konci se stali obávanými konkurenty rakouských Němců. Názorně to ukázala Jubilejní zemská výstava v Praze roku 1891, již se němečtí podnikatelé odmítli zúčastnit, protože by museli fakticky přiznat, že se z vládnoucí vrstvy stali opět pouhou menšinou v českých zemích.¹⁹

Soužití větších a menších národů ve středoevropském soustátí pořád ještě nebylo odsouzeno k zániku, ovšem za předpokladu spravedlivé federalizace habsburské monarchie. Představitelé německého etnika ale byli ochotní připustit jen zrovnoprávnění Maďarů, kdežto české státoprávní snahy – byť ještě v rámci velkého Rakouska – uznat odmítali. Česká etnická většina v českých zemích měla být nadále neplnoprávnou menšinou v rámci habsburské monarchie. Nespokojenost české inteligence, která získala nové sebevědomí ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století narůstala. Ale teprve teror, který rakouská vláda rozpoutala proti Čechům za první světové války, zpečetil jejich rozhodnutí definitivně se rozejít s habsburskou monarchií.²⁰

¹⁹ www.wikipedia.org

²⁰ Pernes, Jiří. *Poslední Habsburkové*, 2. vyd. Praha: *Barrister a Principal*, 2005, 286 s.. ISBN 80-7364-012-0

Rozpad Rakouska-Uherska a vznik následnických států v roce 1918 radikálně změnil menšinové poměry ve střední Evropě. Po mnoha staletích zde byla nová Republika československá. Nebyla ovšem prosta mnoha nedostatků a problémů. Vznikla kombinací dvou do značné míry protichůdných principů – přirozeného práva na sebeurčení státního národa a historického státního práva. V důsledku toho musela operovat s ideologickou konstrukcí čechoslovakismu (jednotného národa Čechů a Slováků) a zůstat u formy unitárního státu, aby zvládla odstředivé tendence menšin, které žily na území Československa. Ve dvacetiletí mezi první a druhou světovou válkou tento úkol nevyřešila. Je ale třeba zároveň dodat, že s obtížnou národnostní problematikou se v tehdejších nepříznivých mezinárodně politických podmínkách nevyrovnal do jisté míry žádný středoevropský stát.²¹

2.3 Národnostní menšiny po 1. Světové válce

První Československá republika nedokázala uspokojit všechny požadavky etnických menšin – Němců, Maďarů, Poláků a Rusínů. Byly však vytvořeny pro ně podmínky demokratického rozvoje, mimořádně vyspělého menšinového školství, spolkového života a reprezentace, jaké nedokázal zaručit svým menšinám žádný sousední stát. Umožnila představitelům menšin, aby se důstojně podíleli na vládě ve státě a podpořila posílení menšin o demokraty, kteří museli uprchnout před diktátorskými režimy ve svých vlastních státech. Československo se stalo novým domovem jak Rusů a Ukrajinců, kteří prchali před komunismem, tak i Němců a Rakušanů, jež ohrožoval hitlerovský nacismus. Zkouškou vyspělosti demokratického přístupu k menšinám se stalo vytvoření tolerantního prostředí pro Židy, byť se hlásili k českému, či německému jazyku. Jedním z příkladů zdařilého soužití minority s majoritou je umělecké prostředí v němž spolupracovali vedle velkých umělců Franze Kafky, Franze Werfla a Maxe Broda na jedné straně a Eduard Bass, Karel Poláček a Otto Gutfreunda na straně druhé.

Tragédie menšinové politiky Československa spočívala v tom, že se nemohla dlouhodobě zdokonalovat a prokázat svou schopnost nalézat relativně uspokojivá

²¹ Pernes, Jiří. *Poslední Habsburkové*, 2. vyd. Praha: Barrister a Principal, 2005, 286 s.. ISBN 80-7364-012-0

řešení v nesnadných středoevropských podmínkách. Cestu ke sbližování etnik uzavřelo nacistické Německo. Jak nejnověji potvrdil i významný rakouský historik Arnold Suppan, první civilizační zlom v těchto vztazích znamenal mnichovský diktát o zábor československého pohraničí v září 1938 a okupace zbylého území Čech a Moravy v březnu 1939. V důsledku okupace se Češi opět změnili druhořadou menšinu v „novém řádu“ Třetí říše a byli vystaveni pronásledování, systematickému vyvražďování inteligence, politických elit i všech osob sympatizujících s protinacistickým odbojem. Největší zločin byl spáchán na českých Židech a Romech, kteří měli být zcela vyhubeni; po nich měli přijít na řadu také Češi, kteří se z rasových či politických důvodů nejevili okupantům jako vhodní k poněmčení.²²

2.4 Národnostní menšiny po 2. Světové válce

Šestiletá válka zničila meziválečné snahy o česko – německé sblížení. Oboustranná nenávist byla obrovská, a to tím spíše, že na samém konci války se názorně projeví nejzrůdnější stránky nacistického režimu: pochody smrti, zveřejnění zpráv o koncentračních táborech a nakonec i vraždění českého civilního obyvatelstva jednotkami SS a zfanatizovanými nacisty v posledních hodinách války. Bylo by pošetilé s odstupem desítek let usuzovat, že klidné soužití mohlo být obnoveno vzápětí po těchto hrůzách. V extrémních poměrech válečného a poválečného rozvratu došlo k druhému civilizačnímu zlomu v česko-německých vztazích. Vyznačoval se odplatou, který měla někdy hrůznou podobu. Politováníhodné excesy navíc často páchali kolaboranti, které nejprve do svých služeb získali nacisté a kteří se nyní usilovali zajistit si svou krutostí dodatečné alibi. Ve zjitřené atmosféře probíhal tzv. divoký odsun Němců, který bezpochyby postihl i nevinné lidi. Nedávno byl natočen český film, který se touto tematikou zabýval a velmi barvitě vykreslil chování jednotlivých aktérů této smutné doby. Film se jmenuje *Krev zmizelého*.

Válku a s ní spjaté zločiny rozpoutalo Hitlerovo Německo spolu se svým satelitem – Henleinovou Sudetoněmeckou stranou – pro niž se ještě za existence první Československé republiky vyjádřilo devět z každé desítky sudetských Němců. Za těchto okolností bylo soužití Čechů a sudetských Němců v jednom státě nemožné,

²² Staňek, Tomáš. Odsun Němců z Československa 1945 - 1947. 1. vyd. Praha: Academia-Naše vojsko, 1991, 57 s. 80-200-0328-2

a proto muselo dojít k odsunu absolutní většiny německé minority do okupačních zón, spravovaných vítěznými mocnostmi protifašistické koalice.²³

V současných debatách kritici odsunu rádi zapomínají na to, že počet sudetských Němců odsunutých z Československa tvořily jen čtvrtinu z celkového počtu Němců, kteří byli vysídleni ze zemí východní a střední Evropy, že tento odsun byl chápán jak o nejpříjemnější možné řešení situace zaviněné druhou světovou válkou a jako pojistka proti novému zneužití německých menšin k rozpoutání války a že toto nepochybně velmi tvrdé řešení bylo schváleno vítěznými mocnostmi jako součást snah o překonání následků nejstrašnější války v dějinách lidstva.

Kritika odsunu z hlediska dodržování lidských práv je dnes patrně možná, je však naprosto ahistorická. Situace, v níž docházelo k odsunu německého obyvatelstva, byla situací totálního otřesení společenských a etických norem. Úsilí o prohlášení odsunu za genocidu stojí na tak vratkém argumentačním základě, že se musejí Ti, co jej vytvářejí uchylovat k účelovým dezinformacím a zjevným lžím. Bohužel se v sousedním Německu setkáváme s názory, které jsou prosazovány určitými zájmovými skupinami a to i prostřednictvím médií.

Extrémní kritici odsunu se poroto nyní soustřeďují převážně na Českou republiku (popřípadě na ještě menší Slovensko a Slovinsko) a cílevědomě abstrahují od ostatních států, u nichž po právu očekávají intenzivní odpor. V českém případě se pak pokoušejí spojit údajnou českou vinu za odsun s nepravdivým tvrzením o podílu Čechů na vyvražďování Romů a nejnověji dokonce i s tvrzením o podílu českého četnictva na vyhlazení Lidic. Nelze tu rozebírat všechny záměrné dezinformace, proto alespoň malá poznámka k poslednímu tvrzení.²⁴

Vyvražďení Lidic v červnu 1942 jako odplata za atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Hendricha není zdaleka jedinou nacistickou nelidskostí tohoto formátu, na němž se podílejí příslušníci SS nejen z Německa, ale i z Rakouska a ze Sudet. Lidice se však staly jedním ze symbolů hitlerovské zvěle v okupovaných zemích, a proto se nyní vede útok právě tímto směrem. Tvrzení o české účasti je

²³ Stašek, Tomáš. Odsun Němců z Československa 1945 - 1947. 1. vyd. Praha: Academia-Naše vojsko, 1991, 57 s. 80-200-0328-2

²⁴ kolektiv autorů. Lidice. 1. vyd. Praha: Epoque, 2006, 135 s. ISBN: 978-80-7250-368-1

založeno na tom, že se akce v Lidicích zúčastnil jeden příslušník protektorátní policie, která se však dávno předtím – po okupaci českých zemí nacisty – přihlásil k německé národnosti. Tento kolaborant byl také bezprostředně po pádu nacistického režimu ve svém působišti Kladně (nedaleko vyhlazených Lidic) lynčován davem. Bylo by pozoruhodné vědět, zda je tento zločinec, nyní účelově spojovaný s Čechy, zároveň započítáván i do mnohonásobně nadsazené statistiky „nevinných“ německých obětí české zvěle.

Osud Lidic a příběh jednoho zvrhlého česko-německého kolaboranta tvoří střípek v mozaice mnohdy přátelských, mnohdy bohužel velmi konfliktních vztahů mezi českou většinou a německou menšinou v českých zemích. Svévolné překrucování dějin se odehrává na půdorysu „osvětimské lži“. Stejně jako popírání holocaustu, je nebezpečné i zapírání odpovědnosti za zločiny spáchané příslušníky vlastního národa. Stesk na tím, že odsun sudetských Němců postihl i mnoho nevinných lidí, byla nejednou vyslovena i z úst prezidenta České republiky. Na druhé straně však není možné, aby Češi pod nynějším tlakem politické propagandy přebírali vinu za průběh a důsledky druhé světové války. A pokud by k tomu měli být odkudkoli mocensky nuceni, nebyla by to už jen jejich věc. Protože takovýmto aktem by se mohl znovu rozhnít požár, který už jednou sežehl celou Evropu.

2.5 Rekapitulace

Vztah většiny a etnických menšin v České republice (stejně jako v kterémkoli jiném státě) je výsledkem velmi složitého dynamického procesu a má ve většině případů staleté kořeny. Pokusy o restituci (zejména o majetkovou nebo právní) etnických poměrů, jaké existovaly před třemi a více generacemi na prahu druhé světové války, jsou nerealizované. Navíc jde o látku tak výbušnou, že by nátlak na takovou restituci mohl vyvolat úplnou destabilizaci střen Evropy a v krajním případě vést k nové válečné katastrofě. Za druhé aktuální situace ve vztahu většiny a menšin má sice historické kořeny, jeho další vývoj je však především úkolem dlouhodobé kultivace těchto vztahů v budoucnosti. Selektivní využívání historie k vzájemnému obviňování a k ožívování dávných problémů se může stát spolehlivým nástrojem ztroskotání takového kultivačního úsilí.

Dějiny mezinárodních vztahů a konfliktů, a zvláště historie menšin, jsou nesmírně vážným tématem historického výzkumu. Velmi snadno se stávají obětí zájmu mocných a nástrojem jejich vzájemného boje. Je proto povinností všech zainteresovaných aby soustavně usilovali o co možná objektivní výklad menšinových problémů a jejich historických souvislostí. Je věcí cti vědců, pedagogů a historiků, aby se snažili zabránit zneužívání této dějinné tematiky proti existenčním zájmům přítomných a budoucích generací.

3. Jednotlivé národnostní menšiny v ČR

3.1 Národnostní menšiny ve vztahu k Radě vlády pro národnostní menšiny

Jak jsem uvedl již v úvodu je v České republice v současnosti dvanáct národnostních menšin, které mají zastoupení v Radě vlády pro národnostní menšiny, která je nejdůležitějším orgánem zabývajícím se problematikou národnostních menšin. Jednotlivé menšiny mají v Radě jednoho až tři zástupce. Jsou to menšiny - bulharská, chorvatská, maďarská, německá, polská, romská, rusínská, ruská, řecká, slovenská, srbská a ukrajinská. Na území našeho státu se samozřejmě vyskytují také občané jiných národností, ale v procentuálním vyčíslení oproti majoritě dosahují zanedbatelných čísel, a proto nejsou zastoupení v Radě vlády pro národnostní menšiny.

Rada pro národnosti vlády ČR byla původně formálně zřízena v souvislosti s přijetím ústavního zákona č. 144/1968 Sb., o postavení národností v Československé socialistické republice. Ten v čl. 5 stanovil, že zákony národních rad též stanoví, při kterých zastupitelských sborech a výkonných orgánech se zřizují orgány, které budou zabezpečovat uskutečňování práv národností (účinnost této zákonné normy zrušil ústavní zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvádí Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky).

Po listopadu 1989, v podmínkách tehdejší československé federace, schválila vláda ČR usnesením ze dne 13. března 1991 č. 72, k návrhu Statutu Rady pro národnosti vlády České republiky, nový Statut Rady. Jeho platnost zrušilo usnesení vlády ze dne 11. května 1994 č. 259, o schválení Statutu Rady pro národnosti vlády České republiky. Platnost tohoto Statutu Rady zanikla usnesením vlády ČR ze dne 10. října 2001 č. 1034, o zřízení Rady vlády pro národnostní menšiny.

Rada je poradním a iniciativním orgánem vlády pro otázky týkající se národnostních menšin a jejich příslušníků. Současná Rada je zřízena ve smyslu § 6 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšiny a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Aktuálně platný Statut Rady schválila vláda usnesením ze dne 15. června 2005 č. 746. V čele Rady stojí člen vlády, kterého na návrh předsedy vlády jmenuje vláda. Rada má dva místopředsedy (jeden za veřejnou správu a druhý za národnostní menšiny. Celkem má Rada 30 členů, které jmenuje vláda usnesením, jsou jimi zástupci následujících orgánů:

- zástupci ministerstev na úrovni náměstka ministra (Ministerstvo financí, Ministerstvo kultury, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti a Ministerstvo zahraničních věcí),
- zástupce Kanceláře prezidenta republiky, zástupce kanceláře Veřejného ochránce práv a zmocněnce vlády pro lidská práva menšiny.
- zástupci dvanácti národnostních menší - bulharské, chorvatské, maďarské, německé, polské, romské, rusínské, ruské, řecké, slovenské, srbské a ukrajinské (jednotlivé menšiny mají v Radě jednoho až tři zástupce).

3.2 Jednotlivé národnostní menšiny

Bulharská národnostní menšina

V roce 2001 kdy proběhlo velké sčítání lidu se k bulharské národnosti v ČR přihlásilo 4 363 osob. Geografické usídlení Bulharů v ČR je celoplošné, soustředění jsou především ve velkých městech jako je Praha, Brno a Ostrava. Sdružování Bulharů v Čechách se datuje od roku 1862, kdy založili bulharští a čeští studenti v Praze tajný spolek Pobratim s cílem podporovat bulharské národně osvobozené hnutí proti turecké nadvládě a sjednocení Slovanů. Za podobným účelem byla v roce 1869 ustavena v Táboře bulharská matice – sdružení Postojanstvo. Roku 1880 byl založen první oficiální česko-bulharský spolek Bulharská sedjanka a ve 30. letech 20. století sdružení Sv. Ilija v Praze, Sv. Georgij v Brně a další sdružení. Po druhé světové válce vznikaly po celém území republiky bulharské kluby, sjednocené později v Bulharskou kulturně osvětovou organizaci v ČR (BKOO).²⁵

²⁵ <http://www.vlada.cz>

Aktivity

S jednotlivými aktivitami bulharské menšiny u nás začalo Sdružení pro Bulharsko o.s. které započalo svoji činnost v březnu 2001, nejdříve jako volné sdružení podle § 829 občanského zákoníku. První aktivitou byl provoz jednoduché internetové stránky o zajímavostech z Bulharska a o Bulharsku. Dne 28. 3. 2002 bylo sdružení registrováno jako neziskové občanské sdružení Ministerstvem vnitra pod IČ 265 89 401. Sídlo má Sdružení pro Bulharsko v Brně. Hlavním cílem Sdružení pro Bulharsko je podpora česko-bulharských vztahů, osvěta o všem bulharském a kulturní činnost.

Nejznámější a největší akcí bylo v prvních letech pořádání 5 ročníků mezinárodní soutěže O nejlepší fotografie z Bulharska (od roku 2002). Mezi další akce patří pořádání výstav a koncertů, bulharských kulturních dnů, oslavy bulharských kulturních svátků spojené s kulturními vystoupeními a pořádání dalších akcí v duchu hlavních cílů, stejně jako účast na akcích pořádanými jinými osobami - např. účast na Dni menšin v Brně apod. Pořádáme také ochutnávky bulharských vín.

Dodnes přibyly do dlouhé řady akcí např. koncert skupiny Mystérie bulharských hlasů ve známém brněnském divadle Husa na provázku spojený s výstavou snímků, vernisáže výstav fotografií v Besedním domě v Brně, v pražském Klementinu, v Národním divadle v Brně, každoročně v Olympia centru, prezentace knih, Bulharské kulturní dny v Knihovně Jiřího Mahena v Brně, vystoupení folklorního souboru Zlatica v Domě pánů z Kunštátu . Neopominutelnou činností sdružení je informační činnost prostřednictvím internetu na adrese www.bgr.cz a publikační činnost v jiných médiích (noviny, časopisy, internet).

Aktivity bulharských organizací směřují k zachování bulharské identity, udržování bulharských tradic, jazyka a popularizace bulharské kultury prostřednictvím nejrůznějších kulturních a společenských akcí – koncertů, výstav, přednášek, kursů apod. Téměř všechna sdružení pořádají oslavy tradičních bulharských svátků: 1. března („Baba Marta“), 3. března (státní svátek Bulharska), pravoslavné Velikonoce („Velik den“), 24. května (Den slovanských věrozvěstů), pravoslavné Vánoce (Koleda) atd.

Chorvatská národnostní menšina

V roce 2001 kdy proběhlo velké sčítání lidu se k chorvatské národnosti v ČR přihlásilo 1 585 osob. Historie usídlení Chorvatů v českých zemích se odvíjí již od konce 16. století, kdy do českých zemích přišli Chorvaté přecházející z Balkánu před expanzí Osmánské říše.²⁶

Zajišťuje převážně Sdružení občanů chorvatské národnosti v ČR, které bylo založeno 28.02.1991 s kontaktní adresou: Grygov, K nádraží 349. Mezi deklarované cíle této organizace patří uchování identity (zvyků, krojů), a z toho hlavně chorvatského čakavského nářečí. Sdružení každoročně pořádá Chorvatský kulturní den a je to největší událost, kterou tato organizace pořádá v České republice. Dále sdružení ve spolupráci s Regionálním muzeem v Mikulově, zřídilo v obci Jevišovka (v budově bývalé měšťanské školy) stálou muzejní expozice o historii a životě Chorvatů na jižní Moravě. Chorvatská národnostní menšina měla do roku 2005 v Radě jednoho zástupce. Od té doby do roku 2007, kdy byl opět zástupce chorvatské menšiny jmenován členem Rady, byl - podle statutu Rady - zván tento zástupce na jednání Rady jako její stálý host. Aktivní spolupráce se týká finanční podpory v rámci dotačních programů Ministerstva kultury. To podpořilo otevření stálé muzejní expozice v Jevišovce a každoročně podporuje konání Chorvatského kulturního dne. Na základě iniciace sekretariátu Rady bylo vybudování expozice významně podpořeno v rámci dotačního programu Ministerstva kultury.

Asi nejvýznamnější dokumentem, který se dotýká chorvatské národnostní menšiny je Usnesení vlády ze dne 6. října 1999 č. 1048, o současném postavení chorvatské menšiny v České republice, jímž vláda ČR vzala na vědomí faktografickou zprávu o Chorvatech v ČR a schválila prohlášení, v němž vyjádřila politování nad perzekučním aktem, bezprávím, které postihlo chorvatskou menšinu po únoru 1948.

²⁶ Jeřábek, Richard. Moravští Charváci - dějiny a lidová kultura. 1. vyd. Brno: Ústav evropské etnologie Masarykovy univerzity, 1991, 290 s. ISBN OLA001 1-167.598

Maďarská národnostní menšina

V roce 2001 kdy proběhlo velké sčítání lidu se k maďarské národnosti v ČR přihlásilo 14 672 osob, vlastní odhad zástupců menšiny je však vyšší (cca 19-20 tisíc). Významná vlna přílivu Maďarů do českých zemí se uskutečnila po 2. světové válce v rámci tzv. výměny obyvatelstva (nedobrovolné přesídlení do českého pohraničí), ale také dobrovolnou migrací (většinou do větších měst, především za studiem a za prací). Příslušníci maďarské menšiny žijí rozptýleně po celém území České republiky, největší zastoupení mají v Severočeském a Moravskoslezském kraji, v Praze, následuje kraj Plzeňský, Východočeský, Jihomoravský a Jihočeský.²⁷

Aktivita

Aktivita příslušníků maďarské národnostní menšiny v České republice organizuje zastřešující občanské sdružení Svaz Maďarů žijících v českých zemích. Tato organizace vznikla v roce 1990. Základní cíle Svazu: napomáhat uchování národní identity, kultury a tradic, dle možnosti uspokojovat menšinové potřeby; podílet se na prezentaci kultury a dějin maďarského národa v českém prostředí, obohacovat tím místní kulturní život o kulturu jiného národa; díky jazykovému vybavení být nápomocni českému okolí při rozvíjení vzájemných česko-maďarských vztahů poskytováním služeb); provozovat klubovou a publikační činnost. Nejvýznamnějším projektem této organizace jsou každoročně pořádané Dny maďarské kultury, kdy je maďarská kultura formou různých kulturních akcí prezentována v několika městech v ČR. Svaz Maďarů je také vydavatelem časopisu Prágai Tükör (Pražské zrcadlo), který vychází pětkrát ročně již od roku 1993. Dlouhou tradici má v ČR Maďarská reformovaná církev; i v současnosti působí v Praze maďarská obec reformované církve. Také Maďaři katolického vyznání mají své pravidelné bohoslužby v maďarštině.

Svaz Maďarů má v ČR několik regionálních organizací. Jde o organizační jednotky (OJ): OJ Praha - spolupořadatel mezinárodního folklorního festivalu „Praha srdce národů“ a „Setkání kultur“, která je společnou akcí národnostních menšin v Praze; recitační soutěž v přednesu poezie v maďarském jazyce za účasti

²⁷ <http://www.vlada.cz>

členů Svazu, prezentace dvou knih spojené s autogramiádou, vzdělávací tábor v Medlově; OJ Brno - účast na akcích „Folklór bez hranic“, „Žijeme v jednom městě“ a „Návraty ke kořenům“ (ZO Brno), vydala publikaci a CD u příležitosti 10. výročí vzniku ZO v Brně, vydává regionální časopis Brünni Magyar Futár (Brněnský maďarský kurýr). OJ Plzeň - setkání s maďarskými účastníky bienále výtvarníků v Plzni; OJ Teplice - účast na slavnostním otevření lázeňské sezóny v Teplicích, dny maďarské kuchyně v Teplicích, OJ Litoměřice,

Maďarská národnostní menšina má v Radě jednoho zástupce. Aktivní spolupráce se týká, poskytování dotací na vydávání periodika PRÁGAI TŰKÖR, oblasti dotační politiky Ministerstva kultury a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vůči maďarským občanským sdružením, spolupráce sekretariátu Rady s Velvyslanectvím Maďarské republiky v Praze a Maďarským kulturním a informačním střediskem. Zástupce maďarské menšiny je též členem výboru Rady pro dotační politiku a výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy. Je rovněž členem komise pro národnostní menšiny Magistrátu hl. m. Praha a magistrátu města Brna.

Německá národnostní menšina

V roce 2001 kdy proběhlo velké sčítání lidu se k německé menšině přihlásilo 39 106 osob. Ve dvou zastřešujících organizačních uskupeních menšiny je registrováno zhruba 8 500 osob, což je necelá čtvrtina z celkového počtu. 28

Aktivity

Podrobné informace o aktivitách a prezentaci německé menšiny u nás jsou poskytnuty na stránkách www.deutsche-botschaft.cz, což jsou webové stránky německého velvyslanectví v Praze. Organizace německé národnostní menšiny svými aktivitami usilují o zachování kulturního dědictví, mateřského jazyka a vytváření prostoru pro seberealizaci svých členů. Mezi hlavní aktivity patří kulturní akce u příležitosti oslav různých svátků (Masopust, Velikonoce, Den

²⁸ <http://www.vlada.cz>

matek, advent a vánoce), pěvecké a taneční kroužky, výstavy, kursy němčiny, semináře pro mládež i seniory s různou tematikou apod. Ve spolupráci s českými občany a s krajany se podílí na obnově kostelů, restaurování památek a sociální výpomoci slabším a nemocným osobám.

Německá menšina se sdružuje ve dvou velkých zastřešujících sdruženích: Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (Shromáždění) - v současné době zastřešuje 22 samostatně registrovaných svazů, včetně jejich 30 regionálních organizací (např. Svaz Němců - region Chebsko), počet členů se pohybuje kolem 5 800. Své aktivity prezentuje v periodiku Landes-Zeitung. Kulturní sdružení občanů německé národnosti v ČR (KSONN) - eviduje 28 základních organizací s více než 2 000 členy. Sdružení prezentuje pravidelně svoji osvětovou činnost ve čtrnáctideníku Prager Volkszeitung a podílí se na vysílání Českého rozhlasu v němčině. JUKON - mládežnická organizaci při Shromáždění Němců, v současné době má 120 členů ve věku od 18 do 30 let.

Německá národnostní menšina má v Radě dva zástupce. Aktivní spolupráce se týká, poskytování dotací na vydávání periodik Landes Zeitung a Eghalánd Bladl (Prager Volkszeitung není od roku 2006 vydáván), oblasti dotační politiky Ministerstva kultury a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vůči německým občanským sdružením. Zástupce německé menšiny je také členem výboru Rady pro dotační politiku a výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy. Je členem v Poradním sboru ministryně školství, mládeže a tělovýchovy pro záležitosti národnostních menšin a ve výběrových dotačních komisích ministerstva Kultury. Německá menšina má zastoupení v Komisi pro národnostní menšiny Magistrátu města Liberec, Magistrátu hl. m. Prahy, kromě toho též v obcích/městech Josefov, Vejprty a Krásno.

Polská národnostní menšina

V roce 2001 kdy proběhlo velké sčítání lidu se k polské národnosti se v ČR přihlásilo 52 095 osob. Většina z nich, asi 80 % žije na území Těšínského Slezska, což je dáno historickými souvislostmi, a také v Praze. Kromě toho žije

v ČR cca 20 000 občanů Polské republiky. Podle vlastního odhadu, do něhož jsou započítáni i polští občané trvale žijící v ČR a část občanů ČR, kteří se přihlásili k národnosti slezské, a jimž dle přesvědčení zástupců menšiny také přináležejí veškerá menšinová práva, činí počet příslušníků polské národnosti asi 70 000 osob.²⁹

Aktivita

Aktivita příslušníků polské národnostní menšiny v České republice organizují především dvě občanská sdružení, Kongres Poláků v České republice a Polský kulturně osvětový svaz v ČR (PZKO) a dalších 28 občanských sdružení. Kromě bohaté spolkové činnosti vydává polská menšina periodika, a to obdeník Głos ludu, čtrnáctideník pro děti a mládež Nasza Gazetka, měsíčník Zwrot a do konce roku 2005 i měsíčník Kurier Praski.

Národnostní školství v oblasti Těšínského Slezska se týká škol s polským vyučovacím jazykem, které jsou součástí státního školství. Všechny tyto školy působí na území stávajících okresů Frýdek-Místek a Karviná. Polská menšina rozvíjí velmi bohatou a rozmanitou kulturní činnost. Největší zásluhy v kulturní oblasti má PZKO. Zajímavá a potřebná je činnost loutkového divadla Bajka a Polské scény Těšínského divadla. Obecnými prioritami polské menšiny jsou zachovat etnickou identitu a kulturní dědictví Poláků v ČR v nejširším slova smyslu (kultura, umění, tradice, osvěta, výchova mládeže, školství), vytvořit společnou reprezentaci vůči polským a českým úřadům a vytvořit ze Zaolží „kulturní most“ mezi Polskem a Českou republikou. Polskou národnostní menšinu reprezentuje Kongres Polaków v RC (Kongres Poláků v ČR), který sdružuje více než 20 organizací. Jedná se o organizace a spolky velmi různorodé, činností i organizační strukturou a početností členské základny. Největší organizací zůstává i nadále Polski Związek Kulturalno-Oświatowy v RC (PZKO – Polský kulturně osvětový svaz v ČR), která v současnosti čítá 16 000 členů sdružených v 93 místních skupinách v jednotlivých obcích na Těšínsku. Kongres Poláků v ČR vyvíjí přitom úsilí, aby jednotlivé organizace působily pod jeho zastřešením.

²⁹ <http://www.vlada.cz>

Polská národnostní menšina má v Radě tři zástupce. Aktivní spolupráce se týká zejména, vzdělávání v jazyce národnostní menšiny - školy s polským vyučovacím jazykem

- poskytování dotací na vydávání periodik
- oblasti dotační politiky Ministerstva kultur a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vůči polským občanským sdružením. Zástupce polské menšiny je dále členem výboru Rady pro dotační politiku a výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy, v poradním sboru pro otázky vzdělávání v jazycích národnostních menšin MŠMT a dotačních komisích MK.

Na úrovni samosprávy pak je polská menšina zastoupena v Komisi hl. m. Prahy, výboru pro národnostní menšiny města Karviná a výboru pro národnostní menšiny a v 31 obcích bývalého okresu Karviná a Frýdek-Místek.

Rusínská národnostní menšina

V roce 2001 kdy proběhlo velké sčítání lidu se k rusínské národnosti se v ČR přihlásilo 1 109 osob. Podle kvalifikovaných odhadů je jejich počet mnohem vyšší (zhruba 10 000 osob). V ČR jsou Rusíni zastoupeni v řadě regionů; nejvíce jich je v Praze, v severních Čechách a na severní Moravě, lze je vysledovat také na střední a jižní Moravě.³⁰

Aktivity

Rusínská národnostní menšina prezentuje své aktivity především na webových stránkách společnosti přátel Podkarpatské Rusi (SPPR). Jde zejména o obnovu a rozvoj rusínské identity, podporu rusínských aktivit doma i v zahraničí, poznávání a studium dějin a aktuálních problémů Rusínů zvláště na někdejší Podkarpatské Rusi; Společnost přátel Podkarpatské Rusi vyvíjí kulturní, vzdělávací, ediční aj. činnost, podporuje poznávací a turistické zájezdy do regionů obývaných Rusíny, aktivně spolupracuje s organizacemi rusínských národnostních menšin v SR, Maďarsku, na Ukrajině, v Polsku, Srbsku a Černé Hoře, Chorvatsku

³⁰ <http://www.vlada.cz>

a v USA a Kanadě aj. Soustřeďuje dokumenty, fotografie i věcné předměty z historie Rusínů. Vydává rovněž čtvrtletník Podkarpatská Rus - časopis Společnosti přátel Podkarpatské Rusi. Nejpočetnější organizací je společnost přátel Podkarpatské Rusi s rusínskou sekcí (byla založena roku 1990). Původním názvem navázala na obdobnou organizaci působící v ČSR před druhou světovou válkou. SPPR původně vznikla jako společenství „rodáků“, tj. Čechů i Rusínů, kteří mají rusínské kořeny. Od počátku tedy sdružovala vedle příslušníků rusínské menšiny také české příznivce podkarpatoruského regionu, kteří se tam narodili, ale také zájemce o historii, kulturu a další realie, přírodu PR, o turistiku na tomto území atd. Postupem doby se v praxi přetvářela na národnostní organizaci, která si vzala za úkol být představitelem rusínské menšiny. SPPR je členem Světové organizace Rusínů a je zastoupena v jejím nejvyšším orgánu – Světové radě Rusínů. SPPR má v současné době na 1000 členů plus další desítky formálně neorganizovaných příznivců (předplácejí si např. časopis). V drtivé většině jde o Rusíny (a Čechy) žijící v ČR, několik členů a stálých příznivců je ze zahraničí (Slovensko, Zakarpatská oblast Ukrajiny, Německo, USA). Samostatně působí Občanské sdružení Rusínů a přátel Podkarpatské Rusi (Obščestvo Rusinov i prijatelov Podkarpatskoj Rusi), které úzce spolupracuje se SPPR.

Rusínská národnostní menšina má d roku 2001 v Radě jednoho zástupce. Aktivní spolupráce se týká, poskytování dotací na vydávání periodik, dotační politiky Ministerstva kultury a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vůči národnostním občanským sdružením. Zástupce rusínské menšiny je taktéž členem výboru Rady pro dotační politiku a výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy. Je členem v Poradním sboru ministryně školství, mládeže a tělovýchovy pro záležitosti národnostních menšin a ve výběrových dotačních komisích ministerstva Kultury. Rusínská menšina má zastoupení v Komisi pro národnostní menšiny Magistrátu hl. m. Prahy a města Brno.

Ruská národnostní menšina

V roce 2001 kdy proběhlo velké sčítání lidu se k ruské národnosti v ČR přihlásilo 112 369 osob. Zástupci ruské menšiny však počet odhadují na 16 - 20 000

osob. Geografické usídlení v ČR je celoplošné, s větší mírou koncentrace v Praze, Karlových Varech, Brně a dalších větších městech. Rusové přišli na území dnešní České republiky ve dvacátých letech 20. stol ve velkém množství v důsledku komunistického puče v Rusku. Jen z Krymu tehdy odešlo do exilu 150 000 lidí. Druhá vlna migrace přišla o několik let později a tvořily ji většinou manželky českých studentů. Poslední vlna, početně zatím nejsilnější, se zde objevila po rozpadu SSSR. Dnes je ruskojazyčná menšina značně roztržštěná, jednotlivé skupiny si vzájemně nedůvěřují, odlišují se životními postoji, zkušenostmi a politickou orientací.³¹

Aktivita

Společenská setkání u příležitosti významných svátků, kulturní programy (koncerty vážné hudby, autorské večery, večery poezie, výstavy výtvarného umění aj.), vydávání ruskojazyčných periodik (Ruské slovo, Vesti), vydávání děl místních ruskojazyčných autorů. Občanská sdružení Ruská tradice, Ruský institut, Ruská obecina, Očag. Priority se liší podle zaměření organizace. Společné pro všechny je dosažení dobrých vztahů a lepšího vzájemného poznání s většinovou společností, dosažení dobrých vzájemných vztahů, lepšího vzájemného poznání a důvěry mezi jednotlivými uskupeními a vlnami ruskojazyčné emigrace, které se výrazně liší jak motivy emigrace, tak životní zkušeností a kulturou, vzájemné kulturní obohacení, zájem na dobrých a vzájemně výhodných vztazích ČR a původní vlasti, zájem na vstupu ČR do Evropské unie, od něž si slibují vedle hospodářské prosperity i větší otevření se jiným kulturám. Ruská tradice se prezentuje prostřednictvím vydávání knih mapujících osudy ruské emigrace, pokračování série koncertů vážné hudby na téma „Prolínání a vzájemné obohacování české a ruské hudební kultury v 19. a 20. století“, vydávání časopisu „Ruské slovo“, který se stal informačním a sjednocujícím prvkem ruské diaspory a jejích organizací. Probíhají společenské večery, zpravidla spojené s koncertními vystoupeními, prezentace nových knih pražských ruskojazyčných autorů, autorské večery hudby a poezie atd. Ruský institut - v roce 2002 vydával časopis Vesti, který byl nucen kvůli nedodržení podmínek pro poskytnutí dotace ze státního rozpočtu tuto činnost koncem roku přerušit. V posledním roce se zaměřil na zřízení česko-ruského gymnázia, které bylo skutečně ve školním roce 2003/2004 otevřeno.

³¹ <http://www.vlada.cz>

Ruská národnostní menšina má od roku 2001 v Radě jednoho zástupce, který byl po jednání Rady dne 17. května 2007 jmenován jejím místopředsedou. Aktivní spolupráce se týká, poskytování dotací na vydávání periodik, dotační politiky Ministerstva kultury a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vůči národnostním občanským sdružením. Zástupce ruské menšiny je taktéž členem výboru Rady pro dotační politiku a výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy. Je členem v Poradním sboru ministryně školství, mládeže a tělovýchovy pro záležitosti národnostních menšin a ve výběrových dotačních komisích ministerstva Kultury.

Řecká národnostní menšina

V roce 2001 kdy proběhlo velké sčítání lidu se k řecké národnosti v ČR přihlásilo 3 219 osob. Podle vlastních odhadů menšiny však jde až o 7 000 osob. Největší příliv občanů řecké národnosti do tehdejšího Československa nastal v občanské válce mezi konzervativci a levicovými partyzány, mezi nimiž bylo dost komunistů. Řecká komunita je usídlena v následujících městech: Praha, Brno, Ostrava, Jeseník, Krnov, Třinec, Karviná, Šumperk, Vrbno pod Pradědem, Havířov a Bohumín. Početně menší komunity Řeků žijí i v dalších místech: Jablonec nad Nisou, Liberec, Hradec Králové, Jihlava, Vyškov, Olomouc, Strážnice, Znojmo, Mikulov.³²

Aktivita

Kulturní činnost řecké menšiny je velmi bohatá a podílejí se na ní všechny organizace označované jako "řecké obce". K nejvýznamnějším kulturním svátkům patří již tradiční Řecký festival v Krnově, Řecké dny v Brně. Všechny řecké obce připravují kulturní a společenský program ke státním svátkům Řecké republiky 25. března a 28. října, ukončený tradiční řeckou lidovou zábavou s hudbou a tancem. K aktuálním a zároveň velmi významným a dlouhodobým projektům patří Řecké kulturní, vzdělávací a společenské centrum v Brně; Ochrana práv řecké menšiny žijící na území České republiky. Nejvýznamnější organizace jsou čtyři. 1. Asociace řeckých obcí v České republice (AŘO ČR)- sdružuje 12 řeckých obcí, které mají vlastní právní subjektivitu. Cílem organizace je zejména prohlubování a podpora přátelských vztahů

³² <http://www.vlada.cz>

mezi Řeky žijícími v ČR a Českou republikou, a to prostřednictvím vzdělávacích institucí, pořádáním přednášek a seminářů, seznamování s novodobou řeckou kulturou, pořádání akcí folklorně hudebních a tanečních, sportovních aktivit, vydavatelská a publikační činnost, práce s dětmi a mládeží. 2. Lyceum Řekyň - je součástí nadnárodní organizace - Lyceum Řekyň, která vznikla již v roce 1910 v Řecku a v současné době má 66 poboček, z toho 19 mimo Řecko. Cílem organizace je uchovávání řeckých zvyků a tradic (zejména studium a uchovávání národních krojů, jejich prezentace pomocí přehlídek, studium lidových tanců a písní, jejich zapisování, přesné dodržování a prezentace formou tanečních vystoupení a hudebních představení); podpora ženy a morální podpora matky a dítěte; organizování výstav řeckého lidového umění a péče o jeho uchování; organizování vzdělávacích programů, seminářů a přednášek, vydávání publikací, knih, zvukových a audiovizuálních nosičů. Česká společnost novořeckých studií - je členem Evropské společnosti novořeckých studií, která sídlí ve Štrasburku a má dalších 21 poboček. Dále je společnost členem Rady českých vědeckých společností AV a udržuje styky s partnerskými organizacemi, např. v Bratislavě, Vídni, Záhřebu, Varšavě atd. Jejím cílem je podpora vědeckého studia a výuky novo-řeckého jazyka, literatury, historie a kultury. 3. Společnost přátel Nikose Kazantzakise - sdružuje přívržence a milovníky Nikose Kazantzakise, velikána mezi řeckými spisovateli 20. století, snaží se podporovat, prohlubovat a šířit zájem o jeho literární dílo, zahrnující nevšední, bohatý myšlenkový odkaz. Klub přátel Řecka - snaží se prohlubovat vztahy mezi ČR a Řeckem ve všech oblastech kulturního života, umění a historie antické i současné. 4. Hellenika nadační fond - podporuje kulturní akce řecké menšiny žijící v Brně a přilehlých oblastech, zejména zaměřené na uchování a rozvoj řeckého jazyka, pěstování tradic a folklorního umění a zachování řeckého kulturního povědomí.

Řecká menšina má v Radě vlády pro národnostní menšiny jednoho zástupce. Aktivní spolupráce se týká zejména, poskytování dotací na vydávání periodik, dotační politiky Ministerstva kultury a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vůči národnostním občanským sdružením. Zástupce řecké menšiny v Radě je zároveň i členem Výboru Rady vlády pro národnostní menšiny pro spolupráci s orgány samosprávy. Menšina má od roku 2002 svého zástupce i ve Výboru Rady vlády pro národnostní menšiny pro dotační politiku, v poradním orgánu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro záležitosti národnostních menšin, v poradním sboru

náměstka ministra kultury pro otázky národnostní kultury a také člena v mediální komisi rozhlasu. Předseda Řecké obce Praha a další členka správní rady jsou členy Komise pro oblast národnostních menšin na území hlavního města Prahy Rady hlavního města Prahy. Předseda Řecké obce Brno je členem Výboru pro národnostní menšiny Zastupitelstva města Brna, člen Řecké obce Karviná je členem Výboru pro národnostní menšiny v Karviné. Řecká obec Jeseník je zastoupena v komisi pro řešení otázek národnostních menšin při městském úřadu Jeseník.

Srbská národnostní menšina

K srbské národnostní menšině v České republice podle sčítání lidu z roku 2001 se hlásí 1 801 osob. Podle vlastního odhadu žije v ČR přibližně 10 000 až 12 000 Srbů. Příslušníci srbské menšiny žijí rozptýleně po celém území ČR, nejvíce ve velkých městech, jako je Praha, Brno, Ostrava, Liberec, Most a další. Srbové žijící v ČR pocházejí nejen ze státu, který je dnes uznáván OSN, Srbska a Černé Hory, nýbrž ze všech historických území, na kterých před balkánským konfliktem žili Srbové a která dnes náleží jiným státům - jako je Srbská krajina, Srem, Banat a Bačka v Chorvatsku, či oblasti v Bosně a Hercegovině a dnešní Makedonii.³³

Aktivita

Srbské sdružení sv. Sáva a Česko-jugoslávská kulturní aliance, se kterou velmi úzce spolupracuje, rozvíjejí kulturní tradice a oživují folklór srbské etnické menšiny v České republice. K dosažení svého programu se zaměřují na tyto činnosti, osvětově rozvíjet kulturní činnost, pečovat o jazyk a lidové tradice srbského etnika, pořádat odborné semináře a vzdělávací akce v oblasti vzdělání, kultury a umění, organizovat různé formy přednáškové činnosti a pořádat kurzy srbského a českého jazyka, pořádat výtvarné, literární, hudební, divadelní a filmové akce, výstavy, koncerty, pořádat prezentace obchodních firem a spolupracovat s institucemi hmotné a duchovní kultury, napomáhat při realizaci překladů a vydávat překlady významných srbských a českých spisovatelů, příležitostně vydávat almanachy, listy zaměřené na historii, kulturní tradici, literaturu Srbska, chce vydávat krajanský list Sáva a udělovat ceny za

³³ <http://www.vlada.cz>

výjimečnou kulturní činnost a překladatelské dílo ve formě diplomů, medailí nebo peněžních prémie.

Srbské sdružení sv. Sáva - počet členů sdružení je 137 a dále má na 200 přívrženců; hlavní akce v každoročním plánu činnosti je péče o jazyk a tradice, pořádání vzdělávacích akcí, přednášek z oboru srbské kultury a jazyka. Od července 2005 vydává dvouměsíčník Srbské slovo. Srbská menšina je v Radě vlády pro národnostní menšiny zastoupena od 1. prosince 2004. Předtím byl její zástupce pravidelně zván na zasedání Rady jako host. Zástupce srbské národnostní menšiny je v komisích MK a MŠMT a v Komisi Rady hlavního města Prahy pro oblast národnostních menšin.

Ukrajinská národnostní menšina

K ukrajinské národnostní menšině v České republice podle sčítání lidu z roku 2001 se hlásí 22 112 osob. Podle vlastních odhadů menšiny je však počet vyšší, tzv. historickou část tvoří cca 10 000 osob, nová imigrační vlna cca 15 - 20 000 osob (počet zahraničních pracovníků se odhaduje na cca 50 000 osob). Hlavními místy usídlení jsou Praha, Karlovy Vary, Děčín, Brno, Přerov a Ostrava.³⁴

Aktivity

Udržování a rozvíjení ukrajinské kultury, ukrajinsko-české vzájemnosti, informování majority o ukrajinské menšině v ČR a Ukrajině, potlačování xenofobních nálad, pomoc při integraci. UIČR, SUČR a SUPU každoročně zajišťují pro ukrajinskou společnost kulturní akce spojené s ukrajinským církevním a kulturním kalendářem. Jedná se především o oslavu Starého a Nového Roku, Velikonoc, Jana Kupala (červen), Mikulášskou oslavu. Z kulturních akcí jsou to především novoroční ukrajinský ples „Malanka“ (UIČR), „Dny Tarase Ševčenka“ (UIČR, SUČR, SUPU), svátek „Nezávislost Ukrajiny“, sváteční setkání a programy (UIČR, SUPU, SUČR), pietní akce k Hladomoru na Ukrajině (SUČR, UIČR). Kromě těchto akcí se každoročně pořádají i akce multikulturní ve spolupráci s ostatními národnostními menšinami na

³⁴ <http://www.vlada.cz>

území hl. m. Prahy (festival „Praha – srdce národů“, „Setkání kultur“ - (UIČR).
Vydávání časopisu pro Ukrajince - Porohy, www.ukrajinci.cz - zajišťuje UIČR.

Ukrajinská iniciativa v ČR (UIČR) - členskou základnu tvoří 900 osob; aktivity iniciativy se zaměřují především na domácí dění, aktuální akce, informace o diaspoře, informace o dětských programech, ukrajinské diaspoře ve světě. Vydává časopis Porohy, kulturně-politický čtvrtletník, který je dostupný ve veřejné distribuční síti, poskytuje příslušníkům ukrajinské menšiny v ČR základní informační zdroj o životě Ukrajinců v ČR, jejich společenských aktivitách a činnosti ukrajinského klubu s knihovnou a fonotékou apod. Spolek ukrajinských žen (SUČR) - sdružuje 220 osob. Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny (SUPU), které je zaměřené na osvětu a pořádání kulturních akcí, a pod jehož hlavičkou existuje Sbor. sv. Vladimíra, Fórum Ukrajinců, o.p.s. (FUČR) - má 130 členů. Občanské sdružení Ruta (120 členů) - vydává od roku 2005 časopis Ukrajinský žurnál. Aktivní spolupráce se týká, poskytování dotací na vydávání periodika, dotační politiky Ministerstva kultury a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vůči národnostním občanským sdružením.

Slovenská národnostní menšina

K slovenské národnostní menšině v České republice podle sčítání lidu z roku 2001 se hlásí 193 190 osob. Při sčítání v roce 1991 (ještě za společného státu ČSFR) to bylo cca 314 000. Nejvíce Slováků žije v Moravskoslezském kraji (42 357), Ústeckém (21 172), Jihomoravském (15 452), Středočeském (14 191), Karlovarském kraji (13 655) a v Praze (17 406). Ve všech uvedených oblastech jde o Slováky a jejich potomky, kteří osídlovali pohraničí po roce 1945, byli to reemigranti z Rumunska, Maďarska a Zakarpatské Ukrajiny. Do Ostravy, Karviné, Prahy či jiných českých měst směřovaly migrace Slováků na stavby, zejména v 60. a 70. letech přišla do Prahy tzv. „úřednická migrace“ - stranický aparát, armáda apod.³⁵

³⁵ <http://www.vlada.cz>

Aktivity

Základní aktivity slovenských organizací je uchování slovenské kultury a jazyka v prostředí majoritního národa. Všechny organizace se s větší či menší intenzitou hlásí k pěstování vzájemnosti mezi Slováky a Čechy. To samozřejmě vychází z dlouholeté, společné příslušnosti k jednomu státu. Kromě ediční činnosti, zahrnující vydávání periodik, jsou organizovány Slovensko-české kulturní festivaly (Dny slovenské kultury v jednotlivých městech ČR), mezinárodní folklorní festivaly (Praha – srdce národov, Jánošíkov dukát aj.), divadelní přehlídky (Slovenské divadlo v Praze, To nejlepší z humoru na slovenské scéně aj.), loutkové divadlo, dramatizované čtení pohádek, scénky pro děti v českém a slovenském jazyce, filmové podvečery, plesy (Slovenský ples v Praze, česko-slovenský ples v Českých Budějovicích), majálesy, sportovní soutěže, sportovně-vlastivědné zájezdy pro děti, semináře, významné vydavatelské počiny jednotlivých sdružení, ocenění významných osobností za práci ve prospěch dobrých vztahů mezi Slováky a Čechy (cena Mateja Hrebendu), výstavy (např. Slovenské výtvarné léto), besedy (Kluby Slovenských dotykov, Kluby Koreňov, Podvečery nielen pre ženy aj.). V ČR působí 11 občanských sdružení, která se prezentují jako sdružení slovenské menšiny. Jsou to: Česko-Slovenská scéna, Demokratická aliancia Slovákov, Folklórne združenie Púčík, Klub slovenskej kultúry (KSK), Obec Slovákov v ČR (1 250 členů v roce 2003 ve 12 regionálních Obcích - Praha, Karlovy Vary, Sokolov, Teplice, Plzeň, Stříbro, Kladno, Brno, Tábor, Kroměříž, Karviná, Třinec), Slovensko-český klub, Slovenské folklórne združenie Limbora, Slovenský literárny klub v ČR, Spolok Detvan, Spolok priateľov slovenského divadla, Zväz Slovákov. Na aktivitách slovenské menšiny se podílí i Historická skupina přímých účastníků SNP (organizace bez právní subjektivity – součást Svazu bojovníků za svobodu), Spoločnosť M. R. Štefánika (bez právní subjektivity) a Slovenská evangelická cirkvi a.v. v ČR. Celkový počet organizovaných členů v jednotlivých sdruženích je odhadem 4 až 5 tisíc. Nejpočetnější jsou: KSK (2 600) a Obec Slovákov v ČR (1 250 členů v 12 organizacích). Specifický je výběrový Slovensko-český klub se základnou 400 členů. Kromě toho je asi sto členů v občanských sdruženích, které jsou kolektivními členy klubu (Kluby Slovenských dotykov, Spoločnosť priateľov Slovenska). Folklorní sdružení Limbora a Púčík mají cca 200 aktivních členů (od dětí po dospělé). Ostatní sdružení jsou výrazně méně početná.

Slovenská národnostní menšina má v Radě tři zástupce. Aktivní spolupráce se týká, poskytování dotací na vydávání periodik, oblasti dotační politiky Ministerstva kultury a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Zástupce slovenské menšiny je taktéž členem výboru Rady pro dotační politiku a výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy. Je členem v Poradním sboru ministryně školství, mládeže a tělovýchovy pro záležitosti národnostních menšin a ve výběrových dotačních komisích ministerstva Kultury. Slovenská menšina má zastoupení v Komisi pro národnostní menšiny Magistrátu hl. m. Prahy, Magistrátu města Brno, Karviná, kromě toho též v obcích/městech Rudná pod Pradědem, Jiříkov, Stará Ves, Hradec - Nová Ves. V komisích pro národnostní menšiny pracují Slováci v Praze, Brně a Karviné.

Romská národnostní menšina

K romské národnostní menšině se při sčítání lidu 2001 přihlásilo celkem 11 746 osob. Podle kvalifikovaných odhadů počet příslušníků romské komunity v ČR se pohybuje v rozmezí mezi 150 000 - 300 000 osob. Usídlení: severní Morava (zejména Ostrava, Karviná), severní Čechy (Děčín, Ústí nad Labem), velká města (Praha, Brno).³⁶

Aktivity

Média: vydávání periodického tisku, provozování internetového portálu. Vzdělávání: volnočasové aktivity a obecně primární prevence, spolupráce se školami; za unikátní vzdělávací projekt lze považovat Katedru romistiky UK v Praze. Kultura: klubová činnost, hudba, tanec, literární tvorba, výtvarné obory, výrazným specifickým je Muzeum romské kultury v Brně. Sport: především fotbal (v ČR existuje na deset aktivních klubů). Politika a veřejná činnost: samostatným fenoménem je romská politická strana - Romská občanská iniciativa ČR (ROI) a Parlament Romů v ČR. Postupně roste popularita Mezinárodního dne Romů (8. duben), jehož připomínání se věnují většiny aktivních sdružení.

³⁶ <http://www.vlada.cz>

Z celkového počtu cca 470 registrovaných romských organizací (resp. organizací sdružujících občany romské národnosti) tvoří převážnou většinu občanská sdružení. Z celkového počtu romských organizací je minimálně 20% tzv. mrtvých organizací, tj. organizací již neexistujících či nefungujících. Vedle romských sdružení existuje řada organizací působících ve prospěch romských komunit, např. Člověk v tísni – společnost při ČT, o.p.s., či Nadace Nová škola, Drom, romské středisko v Brně, či kongregace Salesiánů Dona Bosca.

Romská národnostní menšina má mít v Radě tři zástupce, ti byli také jmenováni usnesením vlády ze dne 12. března 2007 č. 226, ale k dnešnímu dni rezignovali dva zástupci (na protest proti setrvání ministra pro místní rozvoj ve funkci). Aktivní spolupráce se týká, poskytování dotací na vydávání periodik a projektu elektronických médií Romano hangos, Romano vodi, Radio Rota, Kereka, dříve i Romano kurko, oblasti dotační politiky Ministerstva kultury a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vůči romským občanským sdružením, do roku 2005 otázku spojenou s financováním a postavením Muzea romské kultury v Brně, financování světového romského festivalu Khamoro. Zástupce romské menšiny je členem výboru Rady pro dotační politiku a výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy. Je členem v Poradním sboru ministryně školství, mládeže a tělovýchovy pro záležitosti národnostních menšin a ve výběrových dotačních komisích ministerstva kultury. Romská menšina má zastoupení ve Výboru pro národnostní menšiny Magistrátu města Brno, města Karviná, města Liberec, komisi Rady města Pardubic pro záležitosti menšin, v Komisi pro integraci romské menšiny a etnických skupin města Plzně, v grantové komisi pro otázky menšin Rady zastupitelstva Magistrátu hl. m. Prahy. V rámci agend krajů je zřízena funkce romských koordinátorů, kromě toho jsou kraje zastoupeny v Radě vlády ČR pro záležitosti romské komunity.

3.3 Rekapitulace

Na území České republiky, žijí i osoby jiných národností, které však nejsou registrovány Radou vlády pro národnostní menšiny. Je to také jeden z důvodů, proč se jimi ve své práci nezabývám. Namátkou zmíním Číňany, Vietnamce, Gruzince, Dagestánce a mnoho dalších. Psát o národnostních menšinách v kontextu soudobého

vlivu na proces utváření české společnosti by zabralo jednu samostatnou diplomovou práci. Pravdou je, že každý příliv osob z různých národnostních menšina ovlivnil dění buď v lokálním, nebo celorepublikovém měřítku. Doufám, že jsem touto kapitolou, alespoň lehce přiblížil tematiku národnostních menšin na území České republiky v historických a soudobých souvislostech.

4. Výzkumná část

Po teoreticko - historickém exkurzu národnostních menšin na našem území se dostávám k praktické části své práce. Jak jsem předeslal již dříve, orientuji se převážně na romskou problematiku, byť se domnívám, že závěry, ke kterým jsem dospěl se vzhledem k tématu zaměstnatelnosti mohou vztahovat i na občany z jiných národnostních menšin.

4.1 *Východiska, předpoklady, hypotézy*

Uvedu nejdříve údaje z literatury, potom svoje předpoklady, se kterými jsem do projektu vstupoval (které jsem měl před začátkem a na začátku práce), porovnáám je s tím, v čem a jak se změnilo po prostudování literatury a zkušenostech z práce – které názory přetrvaly, které jsem změnil - zformuluji hypotézu.

Prostudoval jsem za účelem bližšího seznámení se s romskou tematikou mnohé publikace od fundovaných autorů. Mnohé poznatky, které jsem nastudoval, pro mě nebyly nové, jen jsem je neměl pojmenované a utříděné. Dozvěděl jsem se hodně zajímavého, zaujaly mě výsledky různých výzkumných prací především z obsáhlého výzkumu, který realizoval Pavel Navrátil s kolektivem pracovníků a jehož výsledky publikoval v knize Romové v české společnosti.

Moje východiska (předpoklady):

Romové a příslušníci majority v ČR mají mnoho společného, existují ale mezi nimi i podstatné rozdíly, vyplývající z odlišné historie a jiného způsobu života po mnoho generací. O vzdálené historii Romů jsem měl jen orientační povšechné povědomí; věděl jsem, že za jejich původní pravlast je považována Indie, že po mnoho století provozovali svá kočovná řemesla (kovářství, kotlářství, košíkářství, řetězářství atd.), obchodovali, měli talent na hudbu, že pravlast opustili před několika stoletími a vydali se směrem k Evropě a do Evropy, kde se začali postupně usazovat v různých zemích. Dále, že bylo a v některých zemích západní Evropy ještě je, pro Romy typické kočování, neusazený způsob života, jsou většinou chudí a žijí víceméně na okraji

společnosti, zastávají převážně podřadná zaměstnání, mívají hodně dětí, žijí ve stísněných bytových poměrech – kromě jiného kvůli velkému počtu členů rodiny.³⁷ Z dalších mých počátečních poznatků vybírám: liší se příslušností k rodu, z obecně známých faktů a kvalifikovaných předpokladů vím, že velká část romské populace je nezaměstnaná, evidovaná na úřadech práce, pobírá sociální dávky, je u ní více trestné činnosti, menší vzdělanost, větší fertilita (porodnost), průměrně v dřívějším věku než majorita začínají se sexualitou, přivádějí na svět v nižším věku děti. V tomto kontextu se mi, a zřejmě mnohým, jeví zvýšení porodného a rodičovského příspěvku jako kontraproduktivní opatření pro romskou minoritu: nemálo romských mužů zřejmě využije partnerky k nadměrnému rození dětí – za účelem získání finančních prostředků.

Studiem literatury pro získání informací a četnými rozhovory s pracovníky organizace, především Romy, jsem svoje poznatky doplnil o četné další, uvádím např.: vztahy mezi jednotlivými romskými komunitami nejsou přátelské, minimálně mezi sebou komunikují, kooperují. Mezi některými jednotlivci a skupinami jsou osobní a názorové, mnohdy i hodnotové rozpory, mnohdy až animozity, které jim neumožňují společně konstruktivně řešit problémy, které by se měly spojením více jednotlivců, skupin a organizací větší šanci se prosadit. Málokdy je možná spolupráce napříč jednotlivými skupinami.

Mezi Romy i částí majority, která zná problematiku, panuje názor, že obecně se úroveň a kvalita romské komunity v českých zemích výrazně snížila po 2. světové válce, ve které přišla o život většina českých a moravských Romů a kdy přišlo do Čech a na Moravu velké množství Romů ze Slovenska – byli to Romové jiného rodu, s jinou, méně kvalitní kulturou života než Romové původní. Potomci původních českých a moravských Romů snížení kvality romské komunity jejich příchodem těžce nesou – vnímají, že majorita je bere jako celek a oni na to v jejích očích doplatili. K slovenským Romům mají negativní vztah, mívají s nimi konflikty.

U mnohých Romů přetrvává ambivalentní, kontroverzní postoj k majoritě: na jedné straně si uvědomují, že majoritu potřebují, že jsou na ní do velké míry sociálně i jinak závislí, na druhé straně ji vnímají jako někoho vnějšího, mimo ně, ke komu je třeba se chovat opatrně, obezřetně, „nepouštět si ji k tělu“. Jako komunitu, která jim

³⁷ Navrátil, Pavel a kolektiv. Romové v české společnosti. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 224 s. ISBN 80-7178-741-8

nerozumí, nechápe způsob jejich myšlení, hodnoty apod. (často jsem se setkal s názorem „vy to nemůžete pochopit, u nás Romů to chodí jinak než u gádžů“). Někdy Romy to, že si uvědomují svoji značnou závislost na majoritě, vede k negativnímu vztahu k ní, dokonce až k hostilitě, která se projevuje otažitostí až nevraživostí. Hostilitu v tomto kontextu vnímám jako negativní reakci na bezmocnost. Jinou reakcí, určitě ne konstruktivní, na bezmocnost je odevzdanost, podřidivost, někdy se vyskytuje až ve formě podlézavosti – u Romů se většinou vyskytuje v kombinaci s hostilitou, která je často latentní, ne otevřená.³⁸ Oba typy reakcí vnímám jako způsob nekonstruktivní obrany před pocitem nedostačivosti v sociální a materiální oblasti v porovnání s majoritou. Tím romskou hostilitu neomlouvám, jen se snažím ji pochopit. Nutno podotknout, že ze strany majority vůči Romům existuje také vztah, který se dá nazvat hostilitou. Vzájemná nevráživost vyrůstá částečně z historie a současné situace ve společnosti, částečně z předsudků, nedostatečného vzájemného poznání. Poměr zastoupení objektivních a subjektivních důvodů si netroufám odhadnout – spíše se ale přikláním k tomu, že objektivní posuzování převažuje nad subjektivním. Přesto jsou ale rezervy v postupném eliminování předsudků. Předsudek, jak už je implicitně obsaženo v jeho názvu, se neopírá o skutečné poznání, „soudí předem“, neadekvátně zobecňuje. V odstraňování předsudků vidím šanci pro částečné zlepšení vztahů mezi minoritní romskou a majoritní českou komunitou. S existujícími objektivními skutečnostmi, které svědčí o řadě negativních jevů ve spojitosti s romskou menšinou, je třeba systémově pracovat. I Romové na sobě musí výrazně zapracovat, řešení závažné problematiky nemůže být jen záležitostí majority.

Romské organizace, přinejmenším některé, které jsem měl možnost poznat, jsou stále ještě ve stadiu učení se systematické práci, mají rezervy, jejichž naplněním mohou získat Romové a tím nepřímo i majorita. Když rozvinou romské organizace svoji činnost naplno a budou ji orientovat potřebným směrem, je reálné předpokládat zmírnění, alespoň částečné, současných velkých sociálních a pracovních problémů Romů. Pokud se romské organizace odhodlají k větší spolupráci mezi sebou a společně práci na konkrétních výstupech, přispěje to výrazně k zvýšení efektivity dopadu jejich práce. Např. v Brně se už několik romských organizací dohodlo na společných cílech a postupech k nim, dají se očekávat lepší výsledky než roztříštěnou, nekoordinovanou

³⁸ Navrátil, Pavel a kolektiv. Romové v české společnosti. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 224 s. ISBN 80-7178-741-8

prací. Bez pozitivního nastavení Romů na spolupráci to nepůjde. Je třeba hledat vhodný způsob společného postupu, motivovat obě komunity ke změně negativních stereotypů.

Pokud se přikloním k tomu, že budu pracovat s pojmem hypotéza, byly by následující: statisticky významný rozdíl ve výsledcích mezi oběma zkoumanými etniky (skupinami) v dimenzi aktivita, stabilita, racionálnost. Vyšší výsledky očekávám u respondentů majority.

Dimenze dominance – submise a extroverze – introverze se v dřívějších výzkumech ukázala pro hledisko zaměstnatelnosti za relevantní, proto se jimi nebudu blíže zabývat. Přistoupil jsem k problematice získání poznatků nejen o psychologii Romů ve své práci ze tří hledisek.

4.2 Dimenze výzkumu a jeho vyhodnocení

Subjektivní údaje Romů, získané z odpovědí ve dvou dotaznících:

1. subjektivní údaje v osobnostním dotazníku KUD (autorka: Eva Kudličková)

Dotazník KUD jsem zvolil z více důvodů. Hledal jsem dotazník, který se zaměřuje na dimenzi osobnosti, které mají vazbu na jednání člověka v sociálním prostředí a dá se z nich usuzovat na schopnost začlenit se do pracovního prostředí. Původně jsem uvažoval i o jiných testech, postupnou eliminací z důvodu jejich náročnosti na dotazované osoby i z dalších důvodů jsem dospěl k tomuto. KUD je relativně krátký dotazník – má 80 položek, jejichž formulace je srozumitelná, vyplňování je jednoduché (v příloze je připojen na ukázkou 1 formulář dotazníku). Dotazníkem KUD se zjišťuje míra 5 bipolárních osobnostních dimenzí, z nichž minimálně 3 souvisejí se vztahem k práci a osobnostními předpoklady k udržení si pracovního místa.

5 dimenzí je následovných:

- aktivita-pasivita
- stabilita-labilita
- racionálnost-smyslovost
- dominance-submise
- extroverze- introverze

Položky jednotlivých pólů dimenzí jsou vybírány tak, aby zachycovaly tyto vlastnosti:

Aktivita: rychlost, průbojnost, energičnost, dynamičnost, vitalita, rozhodnost

Pasivita: pomalost, neprůbojnost, dynamičnost, snížená vitalita, nerozhodnost

Stabilita: klid, vyrovnanost, rozvaha, sebeovládání, stálost

Labilita: vznětlivost, nevyrovnanost, neklid, impulzivita

Dominance: panovačnost, sebejistota, samostatnost, autoritativnost, agrese

Submise: podrobivost, poslušnost, nesamostatnost, podřizování se autoritě, Snášenlivost

Racionálnost: „druhosignálnost“, střízlivost, reflexivnost, objektivnost, rozumovost

Smyslovost: „prvosignálnost, imaginativnost, intuitivnost, bezprostřednost, subjektivnost

Extroverze: kooperativnost, společenskost, otevřenost, sociabilita, sdílnost

Introverze: nespolečenskost, uzavřenost, rezervovanost, nesdílnost, chladnost navenek.

Předpokládám vztah k pracovní činnosti u prvních tří uvedených dimenzí. U dvou dalších, tj. dominance – submise a extroverze – introverze se domnívám, že určitá souvislost s prací může být, ale nemusí – závisí spíše na druhu práce a pracovním zařazení. Nejvyšší korelaci s pracovním uplatněním lze očekávat u dimenze aktivita – pasivita. Kromě respondentů romské minority jsme dotazník předložili i respondentům majority, tak, abychom kromě experimentální (vyšetřované) skupiny měli i skupinu kontrolní. Kontrolní skupina nebyla nutně potřebná, protože test má normy pro majority, s kterými bylo možné výsledky Romů porovnávat, ale pro větší výpovědní hodnotu výsledků jsem ji zařadil. Počet respondentů majority je z více důvodů nižší než počet romských respondentů. V současnosti mám k dispozici 78 vyplněných a vyhodnocených dotazníků (Romové a majority dohromady), několik dalších dotazníků nelze použít k vyhodnocení pro neúplné vyplnění. Rozdíly ve zjišťovaných ukazatelích jsou v dosud administrovaných dotaznících překvapivě malé a pravděpodobně nejsou staticky významné.

Výsledky romských respondentů v dotazníku:

celkový počet respondentů 62, z toho 34 mužů, 28 žen: uvedu skór celkový i skór pro muže a ženy zvlášť, i když normy dotazníku k rozdílům mezi eventuálními lehce se lišícími normami pro obě pohlaví nepřihlížejí.

průměr deskriptivního skóru u romských respondentů:

aktivita: 3, 532	z toho: muži 3, 5269	ženy 3, 536
stabilita: 2, 951	z toho: muži 2, 764	ženy 3, 178
dominance: 3, 338	z toho: muži 3, 205	ženy 3, 500
racionalnost: 3, 516	z toho: muži 3, 588	ženy 3, 428
extroverze: 2, 661	z toho muži 2, 676	ženy 2, 642

Dosažené číselné výsledky respondentů lze ve vztahu k výsledkům vzorku populace majority, na jehož podkladě byl dotazník normalizován, slovně vyjádřit následovně:

aktivita: lehce snižená, nevýznamně

stabilita: v mezích průměru, je v podstatě shodná s úrovní hodnoty stability u majority

dominance: v širším průměru

racionalnost: lehce snižená, nevýznamně

extroverze: lehce zvýšená, nevýznamně

Celkově je možno konstatovat, že v hodnotách dimenzí, které jsou dotazníkem měřeny, tj. aktivita – pasivita, stabilita – labilita, dominance – submise a extroverze – introverze, nebyly zjištěny významné, resp. výrazné rozdíly mezi vzorkem majority a vzorkem romských respondentů mého orientačního průzkumu. To je vzhledem k předpokladům většího rozporu ve výsledcích překvapující. Vzhledem k prioritnímu tématu projektu, jímž je zaměstnatelnost a její zvýšení u romské populace, lze předkládat, že na skutečnosti, že Romové tvoří podstatně vyšší podíl nezaměstnaných než majorita, se podílejí jiné faktory než to, že by se Romové lišili od majority nízkou mírou aktivity (pasivitou), zvýšenou nestálostí (labilitou), malou racionalností (vysokou převahou smyslovosti).

I když vzorek romských respondentů není počtem vysoký a není možné z něho činit dalekosáhlé závěry, přinesl výsledky, které mají svoji výpovědní zajímavou hodnotu. K vzorku romských respondentů je třeba dodat, že nešlo o náhodný vzorek Romů „z ulice“ – dotazník vyplňovali účastníci rekvalifikačních kurzů a klienti poradny: plyne z toho, že šlo svým způsobem o určitý výběr, na který „nedosáhli“ Romové negramotní, s nízkým intelektem (pokud se takoví vyskytli mezi klienty, a vyskytli se, dotazník s nimi nebyl vyplňován – neporozuměli by některým položkám dotazníku). Tento fakt je třeba při pohledu na výsledky dotazníku brát do úvahy. Při interpretaci je třeba brát do úvahy to, co platí o všech dotaznících: tj., že patří mezi subjektivní vyšetřovací metody a výsledky nemusí vždy svědčit pro udávanou skutečnost – mohou udávat pouze, jak je dotazovaná osoba ochotna nebo schopna o sobě vypovídat. Dále potom, že při maximální upřímnosti a snaze po objektivitě se typ reakcí nemusí shodovat se skutečným zaměřením osobnosti. Lidé jsou mnohdy okolnostmi přinuceni nebo naučeni jednat i v protikladu se svými zájmy a tendencemi. Interpretace tedy bude znít: Podle výpovědi dotazované osoby a uváděného typu reakcí můžeme usuzovat...

Dalším faktorem, který může podstatně ovlivnit výpovědi v dotazníku je situace, ve které v.o. vypovídá. Ve stresové situaci, kde se v.o. domnívá, že výsledek v dotazníku může podstatně ovlivnit celkové šetření, dochází k možnému zkreslení.³⁹

2. subjektivní údaje v dotazníku - Vyjádření ke kurzu výpočetní techniky

(dotazník vytvořený Phdr. Miluší Čechovou)

respondenti: absolventi rekvalifikačního kurzu Základy výpočetní techniky z několika měst Jihomoravského kraje, vesměs Romové (počet zatím: 30). Mám k dispozici vyhodnocení dotazníků ze 4 dosud proběhlých kurzů, interpretaci hodnocení: z Břeclavi, Hodonína, Znojma, Vyškova. Otázky a vyhodnocené odpovědi, doplním o dotazníky z kurzů v Brně. Dosavadní výsledky dotazníků svědčí o většinovém pozitivním hodnocení kurzů, v nadpoloviční většině převládá názor, že má smysl organizovat kurzy pro Romy odděleně, cítí se v nich jistěji, s oporou.

³⁹ Smékal, Vladimír. Pozvání do psychologie osobnosti, Člověk v zrcadle vědomí a jednání.. 2. opr. Vyd. Praha: , Barrister a Principal, 2004, 524 s. ISBN: 80-86598-65-9

3. subjektivní údaje ze strany pracovníků státní správy v dotazníku

Jedná se o samostatně formulované výpovědi pracovníků státní správy, kteří přicházejí s Romy pracovníčně do kontaktu. Počet respondentů byl 23 a dotazník se vyplňoval anonymně. Dotazník, který jsem použil, je vytvořený romskou poradkyní pro administrativní pracovníky státní správy, do jejichž klientely patří i Romové, na zjištění některých údajů, souvisejících s romskou problematikou.

Zjištění při vyhodnocování:

V odpovědích se vyskytuje výrazná antipatie k Romům u více jak poloviny. Přibližně polovina nenašla na Romech žádné pozitivum, u některých z těch, co našli, není jisté, zda nechápali uvedené ambivalentně – např. bezstarostnost – může být, hlavně v kontextu, vnímána i pejorativně, ironicky.

Negativa Romů: široce rozepsaná. Výpovědi, resp. to, jak jsou napsány, působí jako projev velké frustrace a reakci na ni ve formě verbální hostility: frustrace ze zkušeností s Romy, s kterými přicházejí pracovníčně do kontaktu. Výpovědi jsou plné emocí, odsudků: např. u několika respondentů u bodu pozitiva následuje razantní čára, znamenající: žádná pozitiva.

Na otázku, co mohou udělat sami Romové nebo romské organizace pro celkové zlepšení jejich postavení ve společnosti, se odpovědi dělí zhruba na 2 skupiny: jedna, podstatně větší, vidí recept na zlepšení situace v eliminaci toho, co uvedla jako negativa Romů, druhá, menší, navrhuje i konkrétní konstruktivní řešení – ale dost málo a povrchně, zřejmě bez hlubšího zamyšlení nebo zájmu. Na ukázkou zmiňuji několik názorů:

Největší problémy Romů:

Malá osobní odpovědnost za uživení rodiny, podvody a lži, nespolehlivost, nezodpovědnost, velký počet dětí, o něž se nestarají, gamblérství, drogy, alkoholismus, nedostatek kvalifikace, ve všem spoléhají na státní orgány a když se jim něco nezdá, ohánějí se rasovou diskriminací, naprostá neschopnost začlenit se do normálního života, špatné pochopení porevoluční „svobody“, nevidí důležitost vzdělání, z toho

plyne nemožnost pracovního uplatnění, které chybí v rodině, popř. v okolí vzor slušného, poctivého chování, snaha nezařadit se do společnosti (rasismu naruby), neochota řešit problémy vlastním přičiněním (lenost), vysoká míra trestné činnosti ve vztahu k počtu členů této minority, nedůvěra ke školám, vždy izolování, na okraji společnosti, toto etnikum nemá přirovnání, nejsou ochotni se přizpůsobovat, jiná mentalita, neustálé vydělování se: „ale my jsme jiní“, malá organizovanost.

Pozitiva:

Rodinná soudržnost, převážně hluboký vztah k dětem, péče o nemohoucí členy rodiny, družnost, větší živost než u ostatní české populace, u vyšších sociálních vrstev schopnost postarat se o sebe, větší cílevědomost, snaha intelektuální elity integrovat se do majoritní společnosti a být prospěšná, hudební sluch, nadání k tanci, ke hře na hudební nástroje, spontánnost, srdečnost, bezstarostnost, tvořivost, aktivita, jiskra, upřímnost, tradice, kultura

Negativa:

nechut' pracovat, neumí hospodařit s penězi, nevychovanost až vulgárnost, upozorňování na sebe – hlasitě pokřikují na sebe i kolemjdoucí, krádeže, nedokážou se řádně postarat o své děti, vést je k zájmu o vzdělání, k poctivosti, práci, čistotě, pokud pracují, tak jen načerno, agresivita, nízká vzdelanost, nezájem o vzdělání, sami nemají žádnou snahu zlepšit své postavení, sprosté chování, lhaní, nepřizpůsobivost, ničeho si neváží – zřejmě proto, že dostávají vše zadarmo, hledání všech problémů ve vnějších vlivech (majorita) vynucování si svých požadavků (neoprávněných) křikem, násilnostmi a sprostými výrazy vyhýbání se povinností, pohodlnost, zneužívání sociálního systému. zneužívání dětí při trestné činnosti, malé sebeuvědomění, nevěření sama sobě, umění přesvědčivě mluvit nepravdu, hlučnost na veřejnosti, záškoláctví, nezájem o pracovní uplatnění, neodpovědné rodičovství, neplatiči nájmu, dochvilnost, „dotahování“ věcí, „olašská žena musí krást“, zhoršil se vztah Romů k dětem.

k otázce: Co mohou udělat sami Romové nebo romské organizace pro celkové zlepšení jejich postavení ve společnosti:

Zde jsem nucen uvést, že jsem byl překvapen, jak se lišil pohled respondentů, kteří neuvedli žádná pozitiva a skupinou, která ano. Je zajímavé, jak se pohledy obou skupin v odpovědích liší. Respondenti, kteří neuvedli žádná pozitiva Romů uvedli:

musí chtít vzít plně zodpovědnost za sebe a své děti na sebe a chtít svou situaci řešit – tj. fakticky si hledat práci (nebýt pasivně 10 let v evidenci ÚP), vést děti ke slušnosti, vzdělání a práci, snížení porodnosti – informovat a vést k používání antikoncepce, napřed povinnosti, potom práva, pracovat sami na sobě – ale chybí motivace, zlepšit školní docházku dětí, začít pracovat a dokázat, že se umí postarat sami o sebe, nezneužívat sociální dávky, pochopit, že tato společnost je tvrdá i ke své většině respondenti, kteří uvedli pozitiva Romů:

Působení romských poradců přímo v rodinách a na úřadech, rodiče se musí zabývat prospěchem svých dětí, nutná spolupráce se školou, přestat se litovat a obviňovat ostatní, vlastním přičiněním zlepšit své postavení ve všech oblastech, zřídit vzdělávací kurzy pro dospělé, vysvětlit, že za většinu problémů si mohou sami svým agresivním jednáním, nedodržováním zákonných norem a společenských pravidel, neochotou pracovat, motivační kurzy vedoucí k cílevědomé snaze získat zaměstnání, neomezovat kulturní aktivity pouze na tanec a hudbu, budovat povědomí hrdosti na své dějiny, svůj jazyk, věnovat se nejmladší generaci od základních společenských a hygienických návyků přes znalost českého jazyka k systematickému učení a smysluplnému využívání volného času, pro dospělé hledat jejich praktické uplatnění ve společnosti včetně důstojného bydlení a zaměstnání (sociálně-právní poradenství), všeobecně zvyšovat národnostní uvědomění Romů, včetně využití forem umění a obřadů (zejména folkloru) a pomoci integrovat Romy do majoritní společnosti při respektování specifík, jako občané tohoto státu mají stejná práva a povinnosti, povinnosti by neměli bagatelizovat s odkazem na jinakost, vzdělávat se, více zapojit romskou inteligenci, prosazovat „kladné vzory“, výchova k zodpovědnému rodičovství, umožnění aktivního přístupu k řešení bytové situace, rozvíjení zájmové činnosti dětí, měli by pochopit, že za svůj život mají oni sami zodpovědnost, aby mohli slušně žít, je nutné si na to v práci vydělat a že nelze žít ze sociálních dávek a k tomu ještě krást, romské organizace jsou sebestředné, organizace mají fungovat pro všechny Romy, ne rodinné klany.

Při hodnocení údajů z těchto dotazníků je třeba brát do úvahy, že pracovníci úřadů se ve své práci setkávají s Romy, kteří mají sociální problémy, ne s Romy bezproblémovými, což se na výpovědích ve velké míře projevuje. Romové, kteří pracují, vzdělávají se a nemají sociální těžkosti, nejsou do odpovědí zahrnuti –

výsledky by byly pozitivnější. I tak mají údaje svoji výpovědní hodnotu. Poukazují na to, že je třeba, aby došlo k přínosným změnám, neboť jinak se situace může stát nezvladatelnou a je pravděpodobné, že ve společnosti dojde k nárůstu (beztak již vysokého) zjevného i skrytého rasismu.

Charakteristika situace v Sekci romských poradců z hlediska studie (možnosti a omezení)

Stat', ve které se zaměřuji na sekci romských poradců, je pro tuto práci nezbytná vzhledem k tomu, že především zde jsem čerpal náměty na mou práci a zde jsem byl také inspirován k některým hypotézám, úvahám a myšlenkám. V Sekci pracují romští pracovníci a pracovníci majority, přibližně v poměru 2:1 ve prospěch romských pracovníků. Romští pracovníci (zejména předseda Sekce se svými dlouholetými zkušenostmi s Romy obecně i z práce s Romy, ale i další pracovníci) přinášejí do organizace nepostradatelné „know how“ : mají na sobě zažitou romskou problematiku se vším všudy, ovládají romský jazyk, mají bohaté kontakty s romskou komunitou – mají Romy v rodině, příbuzenstvu, v sousedství, širším okolí. To vše jim celkově dává při práci s Romy předpoklady k větší empatii, klienti z řad Romů je považují více za své než naše pracovníky z řad majority. I když vzhledem k tomu, že pracovníci z majority byli vybíráni s ohledem na jejich prosociální (pozitivní) jednání s lidmi i s přihlédnutím na vztah k Romům, i oni jsou Romy přijímáni víceméně dobře, ale někdy přece jen s odstupem, částečnou nedůvěrou. Přínosem romských pracovníků je i to, že pomáhají u romských klientů překonávat nedůvěru k pracovníkům z majority. Důležité je, a to se podařilo, že romští pracovníci důvěřují neromským a naopak: práce v našem integrovaném týmu je bezproblémová, Romové i „gádžové“ se pracovníčně doplňují, soužití, v pracovním týmu získávají cenné zkušenosti. Konflikty mezi oběma etniky se nevyskytují. Pokud se nějaké pracovní nebo interpersonální konflikty vyskytnou, jsou mezi příslušníky jedné národnosti navzájem, většinou romské (ale ne u všech romských pracovníků), která je spontánnější, emotivnější, má částečně snížené sebeovládání, především vůči „svým“. Třeba však dodat, že sporadické konflikty, odehrávající se výlučně na verbální úrovni, mají výrazně krátké trvání „jak rychle vzplanou, tak rychle zhasnou“, většinou nezanechávají negativní emoční stopy u zúčastněných, krátce po konfliktu se k sobě chovají přátelsky, jako by se nic nestalo – a zdá se, že to není přetvářka.

Celkově vnímám společnou práci a vzájemné vztahy v pracovním kolektivu jako pozitivní faktory, které obohacují obě etnika a užitek z toho mají hlavně klienti, neboť i pracovníci majority mají svoje „know how“, hlavně odborné, kterého vklad je přínosem pro práci v romské organizaci. Z pracovní koexistence, která není paralelní, ale vztahová, je možné konstatovat, že společná práce těchto dvou etnik v jedné organizaci je prvek, který by při větším rozšíření v populaci mohl přinášet pozitivní efekty v oboustranném soužití. I když by, pochopitelně, záleželo i na jednotlivcích v kolektivu: na jejich chování, toleranci.

Model pracovního týmu, kde rovnocenně spolupracují příslušníci majority a Romové tak, jak je tomu v této organizaci (přičemž jsou respektovány rovné příležitosti pro ženy) je názornou ukázkou dobrých vztahů, optimálním řešením pro neformální poznávání se obou etnik, zvyšování tolerance vůči sobě na základě vzájemných dobrých zkušeností. Koordinátor projektu nastavil vytvoření pracovního týmu z obou etnik se záměrem zhodnotit na závěr projektu společnou práci v týmu a vyvodit z ní poznatky a další postupy. Už teď lze konstatovat, že premisy o pozitivním přínosu společného dvojjetnického pracovního týmu pro výsledky práce se potvrdily. Pracovníci týmu se vzájemně doplňují a dosahují větší úspěchy v této problematice, než kdyby byl kolektiv jednoetnický (monoetnický). Poradenskou činnost vykonávají v organizaci Romové i příslušníci majority, obě etnika ji vykonávají kvalitně, na potřebné úrovni. Rezervy jsou dle mého názoru ještě v hloubce a šíři práce s klienty.

4.3 Náměty na řešení některých problémů, prioritně zaměstnatelnosti

Na základě poznatků a zkušeností, které jsem získal v průběhu realizace diplomové práce, jsem dospěl k následujícím námětům, které považuji za schůdné východisko pro zlepšení zaměstnatelnosti a tím zároveň i sociální situace Romů:

1. Pouvažovat o vytvoření pracovišť, které bych předběžně nazval podpůrné (nebo startovací, asistované). Jejich existence by mohla být časově omezená na nezbytně potřebnou dobu, zřejmě by se jednalo o několik roků. Šlo by o analogii chráněného pracovního prostředí, které již několik roků v ČR existuje v podobě chráněných dílen pro lidi se zdravotním nebo mentálním handicapem. Bylo by

možností pro ty romské zájemce, kteří jsou znevýhodněni na trhu práce, např. nízkou gramotností, nekvalifikovaností, vyšším věkem, mentální úrovní apod. Pod vedením zkušených pracovníků – odborníků ve vytipovaných manuálních profesích, kteří mají i pedagogické schopnosti – by si osvojovali v tempu individuálně přizpůsobeném, nenáročném manuální zručnosti, využitelné na trhu práce. Jednalo by se o něco podobného, jako jsou rekvalifikační kurzy, ale na rozdíl od nich by se tu postupovalo pomaleji, výcvik v profesi by trval déle, po jeho skončení by místo výcviku zůstalo na časově ohraničenou dobu (průměrně např. půl roku až 1 rok, podle zkušeností by bylo možné modifikovat, u některých jedinců s adaptačními problémy prodloužit) i místem pracovním na dobu maximálně několika let. Pokud by se model v praxi osvědčil, starší Romové před důchodem by v něm mohli setrvat až do důchodového věku. Kromě instruktora, pověřeného odbornou výukou by byla užitečná, ale ne nezbytně nutná, práce sociálního, speciálního nebo léčebného pedagoga, případně terénního sociálního pracovníka v tomto typu pracoviště. K myšlence na tento model přípravy na zaměstnání mě přivedly osobní zkušenosti ze zaměstnání na pracovišti, jehož součástí byly chráněné dílny, v nichž se uplatňovali nejen lidé s mentálním handicapem, ale i lidé, kterým v důsledku sociálně deprimovaného prostředí, v němž žili, chyběly některé podstatné předpoklady pro plnohodnotný rozvoj. Šlo o jedince od té doby v pracovní činnosti málo úspěšné nebo neúspěšné, kteří v chráněném pracovišti pod vedením pracovníků s pozitivním přístupem k nim (kteří dokázali ocenit i malé klady osobnosti každého, nepatrný pokrok v práci), doslova psychicky „rozkvetli“, začali si více důvěřovat, což se výrazně projevilo na jejich pracovních výkonech i na jejich chování.

Návrh na vytvoření podpůrných pracovišť koresponduje s úlohami, které má v plánu Ministerstvo práce a sociálních věcí: nabízet Romům společensky účelná pracovní místa, podporovat projekty pracovní přípravy a zvyšování motivace.

Po tom, co jsem na základě zkušeností dospěl k výše uvedenému námětu, jsem našel v publikaci, která vzešla z Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a které editorem je prof. PhDr. Marie Vítková, CSc., Otázky speciálně pedagogického poradenství (s podtitulem Učební text k projektu „Integrované poradenství pro znevýhodněné osoby na trhu práce v kontextu národní a evropské spolupráce“,⁴⁰ oporu pro tento námět. V kapitole Podporované zaměstnávání se uvádí, že koncepce

⁴⁰ Pipeková, J.Vítková, Znevýhodněné osoby na trhu práce v kontextu národní a Evropské spolupráce. Brno: Paido, 2003, 79 s. 80-7315-048-4.

podporovaného zaměstnávání byla původně vytvořena v USA jako možnost pro osoby s mentálním postižením, ale ukázalo se, že pro ně není vhodná. Postupně se myšlenka podporovaného zaměstnávání (PZ) rozšiřovala do Evropy: agentury PZ začaly od r.1986 vznikat ve Velké Británii, v roce 1990 začaly probíhat pilotní projekty PZ v Norsku, na jejichž základě od r.1996 PZ jako veřejnou službu zajišťující tamní úřady práce. Podporované zaměstnávání je známé také v dalších evropských zemích, např. v Itálii, Belgii, Německu. Do České republiky se rozjezd PZ datuje od roku 1995. V současné době existuje Česká Unie pro PZ, která je členem Evropské Unie pro PZ. První pilotní projekt probíhal pod záštitou MPSV s cílem ověřit a upravit norskou metodiku na naše poměry, v následujícím projektu Palmif pak šlo o ověřování upravené norské metodiky a zakládání nových agentur podporovaného zaměstnávání mimo Prahu (České Budějovice, Písek, Chrudim, Olomouc, Most, Děčín). V této době vznikl první manuál pro podporované zaměstnávání. Česká Unie podporovaného zaměstnávání a pracovníci agentur PZ se snaží o to, aby se podporovaného zaměstnávání dostalo do legislativy, případně aby se stalo jedním z nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti. Nejaktuálnější v oblasti zaměstnávání lidí s handicapem je projekt, financovaný evropskou iniciativou Equal, který má za úkol rozšířit agentury PZ po celé republice, rozšířit PZ na další cílové skupiny, vypracovat metodiku a zařadit PZ do výuky na VŠ.⁴¹

Agentura pro PZ Rytmus v r.2001 uvedla v pracovním manuálu definici PZ:

„ Podporované zaměstnávání je časově omezený komplex služeb, jehož cílem je podporovat zájemce o práci v tom, aby si našel a udržel místo na otevřeném trhu práce za rovných platových podmínek. Je určeno pro osoby znevýhodněné na trhu práce tak, že pro získání a udržení si pracovního místa potřebují dlouhodobou podporu i po uzavření smlouvy, např. přímo na pracovišti. Podpora je poskytována podle individuálních schopností a potřeb konkrétního člověka“.⁴²

2. Při výběru a zařazování do rekvalifikačních kurzů dát Romům na výběr, zda si zvolí kurz společný pro ně i příslušníky majority nebo kurz, kde budou frekventanty

⁴¹ Pipeková, J.Vítková, Znevýhodněné osoby na trhu práce v kontextu národní a Evropské spolupráce. Brno: Paido, 2003, 79 s. 80-7315-048-4.

⁴² www.unie-pz-cz

jen Romové. Důvodem pro můj návrh na vytváření kurzů i specificky pro Romy je dobrá zkušenost s rekvalifikačními kurzy, které organizovala pro Romy dotazované občanské sdružení. Téměř všichni účastníci kurzů na ně řádně docházeli, zapojovali se do výuky, zvládli ji, absolvovali kurz. Pozitivní podíl na tom měli i vhodně vybraní lektori, s individuálním přístupem k nim. Někteří pracovníci mají více poznatků o tom, že v kurzech, kde jsou Romové s majoritou, je úspěšnost Romů výrazně nižší, část jich opouští kurz po krátké době, nedokončuje ho. Vysvětlují si to tím, že ve společenském kurzu se mnozí Romové necítí rovnocenně s majoritou, nestačí tempu výuky, někteří zažívají pocity nedostačivosti z jiného důvodu (např. nedostatku vhodného oblečení), jako obranu volí únik ze situace, tj. nedokončení kurzu.

3. Orientovat romské klienty na rekvalifikační kurzy v oborech, které jim přinesou užitek i v případě, že se jim nepodaří získaná kvalifikace uplatnit v zaměstnání (ne jejich pasivitou, ale proto, že někteří zaměstnavatelé z různých důvodů Romy odmítají). Na obory pracovní činnosti, kterou budou moci využít i v běžném životě mimo zaměstnání: např. kuchař/kuchařka, poradce pro osobní rozvoj, hospodyně, sociální pracovník/pracovnice, zednické práce, apod. Ale i např. kurz výpočetní techniky (práce s počítačem) pro získání „druhé gramotnosti“, pro využití v mnoha oblastech praktického života.

4. Vyškoloval Romy na terénní práci s romskými občany a rodinami, kterou by mohli vykonávat na plný nebo částečný pracovní úvazek nebo např. ve formě dobrovolnické práce, tj. práce, která je placená, ale jedná se o malý pracovní úvazek – někteří dlouhodobě nezaměstnaní by tu znovu, v „měkkých“ podmínkách získávali pracovní návyky. A jejich práce (aspoň u těch, kteří se v ní osvědčí), by znamenala velký přínos pro ty, s kterými budou pracovat i pro ně samotné. Doména činnosti by spočívala k vedení „klientů“ metodou postupných kroků, v přiměřeném tempu, na podkladě předem vypracovaného individuálního plánu, k co největšímu rozvoji samostatnosti a soběstačnosti.

Mám ověřeno, že školení Romů na terénní práci i jejich zaměstnávání jako terénních pracovníků existuje, ale předpokládám, že těch, kteří jsou takto zaměstnávání, by mohlo být více – s tím, že práce v rodinách, resp. s rodinami, by měla

být co nejkonkrétnější, nejpraktičtější. Vycházím kromě svých zjištění, i z publikace⁴³, v níž je uvedeno, že „Romové obecně mají zájem o práci, ale ne v režimu, který se jim nabízí na trhu práce“. Své náměty nevnímám jako ústupky vůči nepřizpůsobení se Romům situaci na trhu práce, ale jako vstřícnost vůči jejich specifickým, handicapům (alespoň na přechodnou dobu). Není určena Romům, kteří o žádnou spolupráci nestojí, na ty, aktuálně, bohužel, zabere zřejmě jen represe.

5. Vytvořit příležitosti pro vhodné volnočasové aktivity dospělých (i dětí, samozřejmě, ale má práce je orientována na dospělou populaci). Jednou z inspirací pro to, jak by to mohlo vypadat je např. poradna občanského sdružení v Břeclavi: místní Romové ji znají z poradenských aktivit a rekvalifikačního kurzu, navykli si do ní chodit i na posezení při kávě, probírají přitom běžné starosti, učí se pracovat s počítačem ap. Při úvahách, na které volnočasové aktivity se zaměřit, vzít do úvahy návrhy Romů: zjistit je v terénu nebo průzkumem ve spolupráci s romskými organizacemi. A aspoň část z aktivit orientovat tak, aby měly nějakou vazbu na pracovní činnost, přinejmenším v domácnosti (např. kutilství různého druhu, jednoduché šití, vyplétání předmětů z proutí apod.).

6. Poskytovat ve zvýšené míře příležitosti k získávání kvalifikace studiem nebo vyučením. V součinnosti s romskými rodinami vést jejich členy k aktivní účasti na tomto procesu. Motivovat Romy s předpoklady pro studium, po ukončení základní školy, ale i dospělí, kteří se v minulosti ke studiu nedostali, ke studiu, např. na školách jako je Romská střední škola sociální v Kolíně, Evangelická akademie v Praze i na dalších středních a vysokých školách, především, ale nejen se zaměřením na sociální, pedagogickou a právní oblast. Programově, systematicky podporovat romské studenty z nemajetných rodin stipendii, významně rozšířit počet stávajících – tak, aby bylo studium dosažitelné pro všechny romské zájemce s předpoklady ke studiu. Mnoho romských rodin vnímá studium svých členů jako finanční zátěž, na niž si už předem netroufá. Jiná věc je, že kdyby považovali studium za významnou životní hodnotu, finance na něj by se, těžko, ale přece, našli. Úměra „čím více vzdělaných Romů, tím lépe“ bezesporu platí.

⁴³ Pipeková, J. Vítková, Znevýhodněné osoby na trhu práce v kontextu národní a Evropské spolupráce. Brno: Paido, 2003, 79 s. 80-7315-048-4.

7. Pomáhat nezaměstnaným Romům při hledání práce a před nástupem do práce poradensky, v případě potřeby asistencí při vyřizování různých formalit. Je to v kompetenci především Úřadů práce, ale přinejmenším Romové málo orientovaní ve vyřizování na úřadech, mají někdy zbytečné zábrany v jednání a pomoc romských poradců vítají. Pokud by bylo nutné, může při přijímání do zaměstnání mít určitou, byť ne zřejmě rozhodující, váhu i seriózní záruka pracovníka romské nebo jiné adekvátní organizace.

4.4 Psychologické aspekty v přístupu romských klientů: při jednání v institucích, v zaměstnání, rekvalifikačních kurzech

Uvědomuji si, že mnozí pracovníci, kteří s Romy přicházejí pracovně do kontaktu, umí jednat tak, jak je třeba, ale pro méně zkušené určitým podnětem být mohou. S následující statí mi byla velmi nápomocna Phdr. Miluše Čechová, která se podobnou tematikou v nedávné době zabývala):

1. Negeneralizovat (nezobecňovat): ani podle chování většiny předem neusuzovat na chování všech. Rozlišovat jednotlivce na slušné a neslušné (prosociální a asociální).
2. Zaměřit se prioritně na pozitiva jednotlivců, ale zaobírat se i případnými negativy, pokud je třeba vzít je do úvahy.
3. Mít základní respekt ke klientovi. Recipročně ho též vyžadovat.
4. Pomáhat, ale zároveň vést klienty, aby byli spoluúčastní, aktivně spolupracovali. Pomoc pojmou jako asistenci, podporu a v rámci ní vést k co největší samostatnosti a soběstačnosti. Nepodporovat, pokud je to jen trochu možné, pasivní rezistenci. V případě déletrvající pasivní rezistence dát najevo, že pomoc nebude poskytována.
5. Jednat otevřeně „na rovinu“, ne podbízivě, submisivně. Při řešení kauz dát, slušnou formou, najevo, argumenty pro i proti vyhovění žádosti (např. z důvodu její neprůchodnosti). Nepodléhat nátlaku, sugestivnímu podávání kauzy klientem. Chovat se asertivně, posuzovat kauzy objektivně, nepodjatě.

6. Akceptovat odlišnosti Romů od majority – což ale neznamená tolerovat sociálně nepřiměřené chování. Po únosnou mez tolerovat negativní specifika (např. hlučnost, teatrálnost) romského chování. Svým konsensuálním jednáním vést k jejich zmírnění.
7. Podporovat různými způsoby prosociální jednání klientů ve společnosti: slovním oceněním, větší ochotou pomoci, vyjití vstříc nad rámec povinností apod. Prosociální jednání by sice mělo být samozřejmostí, ale není (ani u majority, ale u té se vyskytuje ve výrazně vyšší míře).
8. Řešit záležitosti reálné a možné, nereálným a nemožným žádostem věnovat jen nezbytnou zdvořilou pozornost. Vést klienty k většímu občanskému povědomí.

4.5 Výstupy z práce s klienty Romského centra zaměstnanosti

Brněnskou poradnu Sekce romských poradců ČR navštěvují Romové z Brna i jeho blízkého okolí. Četnost návštěv v jednotlivých dnech kolísá: klientům je doporučen po první návštěvě vhodný termín další návštěvy: ne vždy to, z různých důvodů, dodržují. Stává se, že některý den přijde více klientů krátce po sobě, některý den nepřijde klient žádný. Vzhledem k tomu, že Sekce romských poradců má práci s agendou související s kauzami i další aktivity, to není na závadu, takže situaci s návštěvami klientů neřeší striktně, jen je motivují k co největšímu dodržování dohod.

Většina problémů, s nimiž došlo v reakci na pasivitu účastníků, kteří se obracejí se žádostí o pomoc, podporu, přímluvu, záruku, písemné vyjádření apod., nelze uspokojivě řešit. S ohledem na to, že přicházejí, až na výjimky, vzhledem k termínům záležitostí pozdě, nelze jim výrazně pomoci. Lhůty záležitostí jsou prošlé, na nápravu je pozdě. Lehkovážnost mnohých klientů je pro mě zarážející, ale pro dotyčné klienty je to, zřejmě, v podstatě norma přístupu k životu. Nedělají si těžkou hlavu např. z nezaplacených účtů až do doby, kdy se situace vyhrocuje aktuální hrozbou jako je odpojení energie (voda, plyn, elektřina), výpověď z bytu, exekuce majetku, odejmutí peněžitých dávek apod. Naprostá většina klientů se v poradně chová slušně, dodržuje běžné normy společenského chování. Menšina je však v nárocích na pomoc nadměrně požadovaná: předpokládají automaticky, že jejich nároky jsou opodstatněné (i když to

právě u nich neodpovídá realitě), že záležitost musí být vybavena ihned a tak, jak chtějí. Mají zpravidla hodně zkreslený pohled na podstatu záležitosti, s níž přicházejí na svůj podíl na ní (převážně její podcenění). To, co jim chybí argumentačně, nahrazují siláckými řečmi, podrážděnými reakcemi, vulgárními urážkami, které přisuzují pracovníkům různých institucí, s kterými přišli do kontaktu. Je s nimi někdy těžké pořízení: nereagují na slušné domlouvání (jsou vůči němu imunní, přinejmenším při prvním kontaktu). Naštěstí se vyskytují sporadicky – kdyby převažovali, práce by byla hodně nepříjemná. Považuji ale za pravděpodobné, že se klienti při návštěvě romské organizace chovají o něco lépe než v neromských organizacích (z více důvodů – už jen proto, že berou pracovníky sekce jako „svoje“, ne „ty druhé“).

Klientů, kteří se obracejí se žádostí o pomoc s hledáním zaměstnání, je menšina. A ještě jde u některých z nich o zájem víceméně formální: znám nabídku pracovních úřadů a vím, že je dostatečně obsáhlá hlavně pro různé pomocné profese, které by mohli zájemci z řad Romů vykonávat. Druhá věc ovšem je, že za tyto práce je nabízen nízký plat k poměru k sociálním dávkám, které klienti pobírají. Takže by pracovali, po odečtení sociálních dávek, měsíčně přibližně za tisíc nebo dva tisíce korun, což je značně nemotivující (i vzhledem k nákladům na docházku do zaměstnání). Výhodou toho být zaměstnán pro ně zůstává jedině fakt zápočtu odpracovaných roků pro důchod, pro minimum z nich potom i potřeba uplatnění v širším společenství než jen v rodině. Pokud nezmění stát politiku zaměstnanosti v korelaci se sociální politikou, podstatné změny k lepšímu nelze očekávat (v této souvislosti se obávám rubu zvýšení mateřského příspěvku a porodného – očekávám, že ne jeden romský muž využije svoji partnerku jako zdroj příjmu tím, že se zaměří na to mít hodně dětí). Jiný pohled jsem nabyl z materiálu Hodonínského projektu, kdy u účastníků rekvalifikačního kurzu výpočetní techniky v Hodoníně se jevil zájem o zaměstnání opravdový. Podporou pro toto tvrzení je i fakt, že většina z nich v nedávné minulosti pracovala a nezaměstnanými se stali v důsledku skončení výroby v podnicích.

V projektu Romské centrum zaměstnanosti byl kladen velký důraz na zvýšení zaměstnatelnosti Romů. Já jsem přistoupil k této prioritě projektu v mých úvahách ze dvou hlavních hledisek:

- 1) nepřímé – zvyšováním kvalifikace klientů organizováním rekvalifikačních kurzů

2) přímé – aktivní hledání možnosti zaměstnání, vytváření pracovních příležitostí a míst, podpora udržení stávajících míst

ad 1) V průběhu projektu se realizovalo několik rekvalifikačních kurzů: 7 běhů kurzu Základy výpočetní techniky (1 běh v Břeclavi, 1 v Hodoníně, 1 ve Znojmě, 1 ve Vyškově, 1 v Bučovicích , 2 běhy v Brně, 1 běh kurzu Poradce pro osobní rozvoj a 1 běh kurzu Management v Brně pro účastníky z Brna a regionů JMK. Desítky Romů v nich získalo poznatky a dovednosti, které mohou uplatnit v různých pracovních místech. Mnohé mohou využít i v běžném praktickém životě. Kurz poradce pro osobní rozvoj a Management absolvovala i většina našich pracovníků, zvýšila si tak kvalifikaci pro práci s lidmi.

I když většina z nich dosud nezískala déletrvající práci, absolvování kurzu hodnotili jako přínos, který jim perspektivně bude nápomocen při přijímání do zaměstnání. Samozřejmě to platí i pro přínos v osobním životě. To považují za sekundární pozitivní vliv kurzu.

ad 2) Nová pracovní místa byla vytvořena pro několik poradců a jejich asistentů v poradnách v regionu. Někteří klienti se zúčastnili výběrových řízení na místa terénních sociálních pracovníků, jiní získali zaměstnání jako zeměměřiči,... Několik klientů pracovalo krátce jako pomocníci ve stavebnictví. Na části klientů bylo vidět, že je účast v kurzu nastartovala k vyšší aktivitě, zintenzívnil se jejich zájem o hledání práce. Většina však z různých důvodů zaměstnání rychle nenašla a jejich zájem se postupně utlumil. Někteří získali krátkodobou práci, přišli o ni ve zkušební době – např. i proto, že se nepodařilo vybavit slíbenou dotaci zaměstnavateli. Nepodařilo se realizovat záměr koordinátora vytvořit malý podnik (dílnu) na výrobu ratanového nábytku a příbuzných výrobků. Ani zaměstnat větší počet Romů ve stavebnictví, což předpokládalo vytvoření Veřejně prospěšné společnosti, která se doposud bohužel nerealizovala.

Celkově je možné konstatovat, že i přes některá nesplněná očekávání tento konkrétní projekt byl relativně úspěšný.

Z Á V Ě R

Při sběru materiálu pro diplomovou práci a krátké spolupráci se Sekcí romských poradců ČR mi umožnila seznámit se s větším počtem Romů, kteří jsou ve všech oblastech zakotveni v občanském prostředí České republiky. Přistupoval jsem sice k romské problematice i předtím diferencovaně, rozlišoval jsem mezi Romy, ale výrazný počet těch, které bych výstižně označil názvem slušný Rom (slušní Romové), jsem poznal až v tomto kolektivu. Některým romským spolupracovníkům se toto označení hrubě nezamlouvá, mají k němu averzi, považují spojení slušný Rom za pejorativní, diskriminační: oni se mezi sebou rozlišují na Romy a cikány podle toho, jak žijí a jak se chovají. Jako Romy vnímají ty občany svého etnika, kteří mají určitou úroveň, jako cikány ty, kteří se nechovají podle běžných zásad lidského (občanského) spoluzití.

Setkával jsem se i s pracovníky dalších romských organizací a učinit si o nich představu. Domnívám se, že ne jeden z nich funkčně a pracovně jakoby „přeskočil“ určitou vývojovou etapu, která mu teď chybí, přičemž málokterý z nich si to uvědomuje. Přirovnal bych to v historii k porevolučnímu dění v některých zemích: nastoupili tam do čela lidé, kteří se nevypracovávali postupně evolucioně, ale přišli k moci bez delší přípravy. Což se nutně projevilo na lecčems, mimo jiné na určitém „opojení“ z kompetencí (pravomocí), požitek z funkce apod. Absenci rozhledu nahrazují někteří řečí s mnoha frázemi, obecnými formulacemi. Přirovnal bych to k učení se za pochodu, jen mají rezervy, které si při práci doplňují. Věřím, že s postupem času a přibývajících zkušeností dojde k zlepšení tohoto stavu. Ale také jsem poznal pracovníky romských organizací, kteří byli vysoce fundovaní a erudovaní a jejich práce byla velmi hodnotná.

V rámci jednoho běhu kurzu Základy výpočetní techniky, kterého jsem byl účasten, jsem poznal mladé Romy, zajímající se o učení práce s počítačem. Procvičovali si nové dovednosti i o přestávkách, byl patrný skutečný zájem o získání zaměstnání. Patrný byl aktivní, zvědavý, zájem naučit se v kurzu co nejvíce, získat osvědčení o absolvování kurzu. V práci s počítačem se rychle učili mnohým funkcím a programům PC, většina výborně zvládla závěrečný test, který prověřoval zvládnutí učiva. Všichni romští účastníci tohoto běhu kurzu měli osobnostní i pracovní

předpoklady k tomu, aby se dobře uplatnili v zaměstnání. Bohužel v současnosti byli bez práce.

Rekvalifikační kurzy jako předpoklad k zvýšení zaměstnatelnosti klientů by měly probíhat kvantitativně podle plánu. Měly by mít co možná největší kvalitu, kdy ve spojení se srozumitelným výkladem a individuálním přístupem lektora k účastníkům jednotlivých kurzů, přináší ovoce, což se domnívám s ohledem na osobní zkušenost s projektem v podobě zaujetí účastníků pro učení se práci s počítačem i jejich velmi dobré následné hodnocení kurzů v dotazníku. Analogicky tomu bylo i v rekvalifikačních kurzech Poradce pro osobní rozvoj a Management jak jsem zmínil výše. V kurzu Management došlo k úbytku frekventantů v důsledku náročnosti výuky pro některé jedince a také proto, že někteří pracovníci, kteří byli účastníky kurzu, rozvázali pracovní poměr a z více důvodů se snížil zájem pokračovat v kurzu. S ohledem na tuto skutečnost upozorňuji na obezřetnost při stanovování cílů a náročnosti kurzů. V tomto případě byla náročnost demotivující.

V podobných projektech se podařilo zaměstnat určitý počet klientů v sezónních pracech i v trvalém pracovním poměru. A zde vidím pozitivní přínos rekvalifikačních kurzů a také smysl se touto problematikou dále zabývat a zdokonalovat její řešení.

Pro Sekci romských poradců ČR jako nevládní neziskovou organizaci a jiné nevládní neziskové organizace zabývající se touto problematikou znamená zapojení se do Evropských operačních programů velký přínos v rozvoji organizací a financování podobných projektů. Je to velmi důležité pro vznik nových pracovišť, nových pracovních míst pro Romy, kteří měli potíže uplatnit se na trhu práce. Pracovníci by se měli učit novým úkolům, osvojovat si nové pracovní dovednosti, získávat cenné zkušenosti. Postupně získávat klienty, dobré jméno si vybudovat zejména zásluhou kvalitně připravených rekvalifikačních kurzů. V budoucnu zlepšit komunikaci a spolupráci se samosprávou a státní správou, hlavně kvůli jejich negativním zkušenostem s více Romy v místě působení: organizace veřejné a státní správy byly předem nastaveny skepticky k jakékoliv spolupráci s Romy a romskými organizacemi. To považuji za podmiňující, pokud chceme dosahovat lepších výsledků v problematice uplatnitelnosti na trhu práce. Přispívají k tomu zřejmě i závěry více odborníků, kteří se zabývají danou problematikou, a to, že dotační politika pro Romy postrádá jednotný,

celostní přístup, namísto toho jde o souběh přístupů, z čehož potom vyplývá menší transparentnost nakládání s dotacemi. Systematické kontroly financování by bezpochyby přinesly zlepšení současného stavu a zvýšení důvěry mezi romskými NNO a veřejnou i státní sférou. Za další nedostatky, které bude třeba odstranit, považuji nedostatečnou spolupráci mezi jednotlivými romskými organizacemi a z toho vyplývající překrývání se některých činností a tím i rozptýl klientů mezi nimi. Dále nízký zájem o aktivní participaci na řešení svých problémů, ke kterému jsou klienti vedeni, nedůvěra části Romů ke všem romským organizacím pro negativní zkušenosti s nimi apod. Část Romů preferuje při řešení svých problémů neromské organizace, mimo jiné i proto, že u nich očekává větší pravomoci a finanční, bytové i jiné možnosti řešení svých problémů. Dalším tématem k zamyšlení je obecný důvod nezaměstnanosti: nízká nebo žádná kvalifikace, negativní náhled na Romy, nedůvěryhodné chování (vystupování) i vnějšek (neupravenost, zanedbanost) některých z klientů a jak na to nahlíží majorita.

Má hypotéza, že statisticky významný rozdíl ve výsledcích mezi oběma zkoumanými etniky v dimenzi aktivita, stabilita, racionálnost pro lepší uplatnitelnost na trhu práce se nepotvrdila. V momentě kdy píšou závěr si uvědomuji, že mi spíše než odpovědi na mé otázky a úvahy vyvstaly další otázky a myšlenky, ke kterým bych se rád někdy vrátil třeba v podobně laděné práci.

RESUMÉ

Práce „**Postavení národnostních menšin v procesu utváření české společnosti**“, je rozdělena do čtyř kapitol. Kapitolám předchází úvod, který je zaměřen na obecné shrnutí informací k tématu. Práce je vyhodnocena v závěru.

První kapitola rámcově vymezuje pojem **národnostní menšina**, dále pojednává o **legislativní úpravě**, její historické proměně a popisuje instituci, která je v problematice národnostních menšin nejdůležitějším orgánem – **Rada vlády pro národnostní menšiny**.

Druhá kapitola pojednává o **historii národnostních menšin na našem území**. V průběhu jednotlivých podkapitol jsou zde sledovány historické souvislosti v problematice národnostních menšin. V jednotlivých historických etapách od Velké Moravy přes Husitství až do dnešních dnů je popsáno, jakým způsobem a za jakých okolností se dostávaly na naše území jednotlivé národnostní menšiny.

Třetí kapitola je věnována 12 národnostním menšinám, které jsou registrovány Radou vlády pro národnostní menšiny a jejich působení v současnosti (aktivity organizace, periodika).

Čtvrtá závěrečná část zahrnuje vlastní výzkum, který je orientován na problematiku uplatnitelnosti Romů na trhu práce. Podrobně je zde popsána geneze vlastního výzkumu od sběru dat přes úvahy, hypotézy až ke statistickému vyhodnocení a námětům na řešení některých problémů, prioritně zaměstnatelnosti Romů.

ANOTACE

Diplomová práce je zpracována na téma „Postavení národnostních menšin v procesu utváření české společnosti“. Zabývá se problematikou národnostních menšin na našem území v historickém i současném kontextu. Prakticky se orientuje na problematiku uplatnitelnost Romů na trhu práce.

Cílem práce bylo poukázat na možnosti řešení problému velké nezaměstnanosti romské populace.

Klíčová slova

Národnostní menšina, historie, legislativa, Romové, sociální,

Annotation

This graduation is focused on the issue: "Standing of the national minorities in the process of making a Czech society".

It deals with the problem in the question of national minorities on our territory in historical and in present context. Practically it's searched on the problem How to apply romanians at the Work market. The adjective was to show the possibility of the resolution of problem of the great unemployment in romanian population.

Keywords

National minority, history, legislation, Romanians, history, sociable,

Literatura

- **tištěné prameny**

1. zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů,.

- **knihy - syntetické práce a monografie**

2. Gabal, Ivan. Etnické menšiny ve střední Evropě. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999, 342 s. ISBN 80-86103-23-4
3. Frištenská, H. – Sulitka, A. Průvodce právy příslušníků národnostních menšin v České republice. 2.vyd. Praha 1995, 132s.
4. Pekař, Josef. Dějiny Československé, 2. vyd. Praha: Akropolis, 1991, 247 s. ISBN 80-900354-2-6
5. Putík Alexandr, Sixtová Olga. Dějiny Židů v Čechách a na Moravě, 1. vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2005, 247 s.. ISBN 80-86889-00-9
6. Pernes, Jiří. Poslední Habsburkové, 2. vyd. Praha: Barrister a Principal, 2005, 286 s. ISBN 80-7364-012-0
7. Staňek, Tomáš. Odsun Němců z Československa 1945 - 1947. 1. vyd. Praha: Academia- Naše vojsko, 1991, 57 s. 80-200-0328-2.
8. kolektiv autorů. Lidice. 1. vyd. Praha: Epoque, 2006, 135 s. ISBN:978-80-7250-368-1
9. Jeřábek, Richard. Moravští Charváti - dějiny a lidová kultura. 1. vyd. Brno: Ústav evropské etnologie Masarykovy univerzity, 1991, 290 s. ISBN OLA001 1-167.598
10. Navrátil, Pavel a kolektiv. Romové v české společnosti. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 224 s. ISBN 80-7178-741-8
11. Smékal, Vladimír. Pozvání do psychologie osobnosti, Člověk v zrcadle vědomí a jednání.. 2. opr. Vyd. Praha: , Barrister a Principal, 2004, 524 s. ISBN: 80-86598-65-9
12. Pipeková, J.Vítková, Znevýhodněné osoby na trhu práce v kontextu národní a Evropské spolupráce. Brno: Paido, 2003, 79 s. 80-7315-048-4.

- **informace z internetu (internetové stránky)**

13. <http://www.esfcr.cz/mapa>

14. <http://www.vlada.cz>

15. www.wikipedia.org

16. www.unie-pz.cz

273

ZÁKON

ze dne 10. července 2001

o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů**P r e a m b u l e**

Parlament České republiky jako demokratického a právního státu,

maje na zřeteli právo na národnostní a etnickou identitu jako součást lidských práv,

respektuje identitu příslušníků národnostních menšin jako jednotlivců i skupiny projevující se zejména vlastní kulturou, tradicemi či jazykem,

maje na zřeteli vytváření multikulturní společnosti a usilujíc o harmonické soužití národnostních menšin s většinovým obyvatelstvem,

zaručuje příslušníkům národnostních menšin právo na účinnou účast v kulturním, společenském a hospodářském životě a ve veřejných záležitostech, zvláště těch, které se týkají národnostních menšin,

chráně práva příslušníků národnostních menšin v souladu s mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, s Ústavou a s Listinou základních práv a svobod,

se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ**O PRÁVECH PŘÍSLUŠNÍKŮ
NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN****HLAVA I****ÚVODNÍ USTANOVENÍ****§ 1****Předmět úpravy**

(1) Tento zákon upravuje práva příslušníků národnostních menšin a působnost ministerstev, jiných správních úřadů a orgánů územních samosprávných celků (dále jen "orgány veřejné správy") ve vztahu k nim.

(2) Ustanovení zvláštních právních předpisů, která upravují práva příslušníků národnostních menšin, nejsou tímto zákonem dotčena.

§ 2**Vymezení základních pojmů**

(1) Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.

(2) Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.

HLAVA II**PRÁVA PŘÍSLUŠNÍKŮ NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN****§ 3****Výkon práv příslušníků národnostních menšin**

(1) Příslušníkům národnostních menšin se zaručuje jednotlivě nebo společně s jinými příslušníky národnostní menšiny výkon jejich práv stanovených tímto zákonem, zvláštními právními předpisy či mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, kterými je Česká republika vázána.

(2) Výkon práv příslušníků národnostních menšin nesmí být omezován nebo znemožňován.

§ 4**Svobodná volba příslušnosti k národnostní menšině**

(1) Z příslušnosti k národnostní menšině nesmí nikomu vzejít žádná újma.

(2) Orgány veřejné správy nevedou evidenci příslušníků národnostních menšin. Získávání, zpracovávání a používání osobních údajů ohledně příslušnosti k národnostní menšině se řídí ustanoveními zvláštních právních předpisů.¹ Údaje o přihlášení se k národnosti získané těmito orgány při sčítání lidu nebo podle jiného zvláštního zákona, které umožňují určení příslušnosti k národnostní menšině, nesmějí být použity pro jiný účel, než pro který byly shromážděny a uloženy, a po statistickém zpracování musejí být zničeny.

§ 5

¹ Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Právo na sdružování příslušníků národnostní menšiny

Příslušníci národnostní menšiny se mohou sdružovat v národnostních sdruženích i v politických stranách a v politických hnutích za podmínek a způsobem stanoveným zvláštními právními předpisy.²

§ 6

Právo účasti na řešení záležitostí týkajících se národnostní menšiny

(1) Příslušníci národnostních menšin mají právo na aktivní účast v kulturním, společenském a hospodářském životě a ve veřejných záležitostech, zvláště pak těch, které se týkají národnostních menšin, jejichž jsou příslušníky, a to na úrovni obce, kraje i na celostátní úrovni.

(2) Právo podle odstavce 1 vykonávají příslušníci národnostních menšin zejména prostřednictvím výborů pro národnostní menšiny, zřizovaných podle zvláštních právních předpisů,³ a Rady vlády pro národnostní menšiny (dále jen "Rada").

(3) Vláda zřizuje jako svůj poradní a iniciativní orgán pro otázky týkající se národnostních menšin a jejich příslušníků Radu. V jejím čele stojí člen vlády.

(4) Členy Rady jsou zástupci národnostních menšin a zástupci orgánů veřejné moci s tím, že nejméně polovinu členů Rady tvoří zástupci národnostních menšin, kteří byli navrženi sdruženími příslušníků národnostních menšin.

(5) Do působnosti Rady patří

- a) zajišťovat přípravu opatření vlády, která se týkají práv příslušníků národnostních menšin v České republice,
- b) vyjadřovat se k návrhům zákonů, k návrhům nařízení vlády a k opatřením týkajícím se práv příslušníků národnostních menšin před jejich předložením vládě,
- c) připravovat pro vládu souhrnné zprávy o národnostní situaci na území České republiky,
- d) připravovat pro vládu nebo pro ministerstva či jiné správní úřady doporučení k zajištění potřeb příslušníků národnostních menšin, zejména v oblastech školství, kultury a médií, používání mateřského jazyka, společenského a kulturního života,
- e) spolupracovat s orgány územních samosprávných celků při praktickém zabezpečování národnostní politiky státu,

² Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze.

Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění zákona č. 155/2000 Sb.

³ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění zákona č. 273/2001 Sb.

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění zákona č. 273/2001 Sb.

Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů.

f) navrhovat rozdělování finančních prostředků vynakládaných ze státního rozpočtu na podporu aktivit příslušníků národnostních menšin.

(6) Podrobnosti o složení Rady, způsobu jmenování členů Rady a o činnosti Rady stanoví statut Rady, který schvaluje vláda.

§ 7

Právo na užívání jména a přijetí v jazyce národnostní menšiny

Příslušníci národnostních menšin mají právo na užívání svého jména a přijetí v jazyce národnostní menšiny za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem.⁴

§ 8

Právo na vícejazyčné názvy a označení

(1) Příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, mají právo, aby název obce, v níž žijí, názvy jejích částí, ulic, jiných veřejných prostranství, označení budov orgánů veřejné správy a volebních místností byly uvedeny rovněž v jazyce národnostní menšiny.

(2) Podmínky pro výkon práva podle odstavce 1 a způsob uvádění vícejazyčných názvů a označení stanoví zvláštní právní předpis.⁵

§ 9

Právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku a před soudy

Příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, mají právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku a před soudy. Podmínky pro výkon tohoto práva upravují zvláštní právní předpisy.⁶

§ 10

Právo na užívání jazyka národnostní menšiny ve věcech volebních

Za podmínek stanovených zvláštními právními předpisy⁷

⁴ Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a přijetí a o změně některých souvisejících zákonů.

⁵ Zákon č. 128/2000 Sb., ve znění zákona č. 273/2001 Sb.

⁶ § 18 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 30/2000 Sb.

§ 7 zákona č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích.

§ 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

§ 33 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

§ 12 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví.

§ 46a zákona č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění zákona č. 149/1998 Sb.

§ 3 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění zákona č. 35/1993 Sb. a zákona č. 255/1994 Sb.

⁷ Zákon č. 152/1994 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

mají příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, právo na zveřejnění oznámení o době a místě konání voleb a na další informace pro voliče v jazyce národnostních menšin.

§ 11

Právo na vzdělávání v jazyce národnostní menšiny

(1) Příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, mají právo na výchovu a vzdělávání ve svém mateřském jazyce ve školách, předškolních zařízeních a školských zařízeních za podmínek, které stanoví zvláštní právní předpisy.⁸

(2) Příslušníci národnostních menšin podle odstavce 1 mohou za podmínek stanovených zvláštními právními předpisy⁸) zřizovat

- a) soukromé školy s vyučovacím jazykem národnostní menšiny nebo s výukou jazyka národnostní menšiny jako vyučovacím předmětu,
- b) soukromá předškolní zařízení a soukromá školská zařízení.

§ 12

Právo na rozvoj kultury příslušníků národnostních menšin

(1) Příslušníci národnostních menšin mají právo na zachování a rozvíjení svého jazyka, kultury a tradic a na jejich respektování.

(2) Stát vytváří podmínky pro zachování a rozvoj kultury, tradic a jazyků příslušníků národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky; podporuje zejména programy zaměřené na divadla, muzea, galerie, knihovny, dokumentační činnost a další aktivity příslušníků národnostních menšin. Za tím účelem poskytuje dotace ze státního rozpočtu; podmínky a způsob poskytování dotací stanoví vláda nařízením.

§ 13

Právo na rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny

(1) Příslušníci národnostních menšin mají právo na rozšiřování a přijímání informací v jazyce svých národnostních menšin.

(2) Stát podporuje pro zachování a rozvoj kultury, tradic a jazyků vydávání periodického i neperiodického tisku vydávaného v jazycích národnostních menšin, které tradičně a

⁸ Zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 273/2001 Sb. Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁸ Zákon č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů.

dlouhodobě žijí na území České republiky, a rozhlasové a televizní vysílání v jazycích národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky. Za tímto účelem poskytuje dotace ze státního rozpočtu; podmínky a způsob poskytování dotací stanoví vláda nařízením.

(3) Vytváření a šíření rozhlasových a televizních pořadů ve vztahu k příslušníkům národnostních menšin u provozovatelů ze zákona stanoví zvláštní právní předpisy.⁹

ČÁST DRUHÁ Změna zákona o přestupcích

§ 14

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění zákona č. 337/1992 Sb., zákona č. 344/1992 Sb., zákona č. 359/1992 Sb., zákona č. 67/1993 Sb., zákona č. 290/1993 Sb., zákona č. 134/1994 Sb., zákona č. 82/1995 Sb., zákona č. 237/1995 Sb., zákona č. 279/1995 Sb., zákona č. 289/1995 Sb., zákona č. 112/1998 Sb., zákona č. 168/1999 Sb., zákona č. 360/1999 Sb., zákona č. 29/2000 Sb., zákona č. 121/2000 Sb., zákona č. 132/2000 Sb., zákona č. 151/2000 Sb., zákona č. 258/2000 Sb., zákona č. 361/2000 Sb., zákona č. 370/2000 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 52/2001 Sb., zákona č. 164/2001 Sb., zákona č. 254/2001 Sb., zákona č. 265/2001 Sb. a zákona č. 274/2001 Sb., se mění takto:

1. V § 49 se na konci odstavce 1 tečka nahrazuje čárkou a doplňují se písmena d) a e), která znějí:

"d) omezuje nebo znemožňuje příslušníku národnostní menšiny výkon práv příslušníků národnostních menšin,

e) působí jinému újmu pro jeho příslušnost k národnostní menšině nebo pro jeho etnický původ, pro jeho rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, pro jeho politické nebo jiné smýšlení, členství nebo činnost v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, pro jeho sociální původ, majetek, rod, zdravotní stav anebo pro jeho stav manželský nebo rodinný."

2. V § 49 odst. 2 se za slovy "1 000 Kč" spojka "a" nahrazuje čárkou a na konci textu se doplňují slova "a za přestupek podle odstavce 1 písm. d) a e) pokutu do 5 000 Kč".

ČÁST TŘETÍ Změna zákona o obcích

§ 15

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), se mění takto:

1. V § 29 odst. 2 se číslice "20" nahrazuje číslicí "10" a číslice "50" se nahrazuje číslicí "40".

2. V § 117 odst. 3 větě první se číslice "15" nahrazuje číslicí "10", na konci věty druhé se tečka nahrazuje středníkem a doplňuje se text "vždy však příslušníci národnostních menšin musí tvořit nejméně polovinu všech členů výboru."

ČÁST ČTVRTÁ Změna zákona o krajích

⁹ Zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, ve znění pozdějších předpisů.

§ 16

V § 78 odst. 2 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), se číslice "10" nahrazuje číslicí "5", slova "ke stejné národnosti jiné než české" se nahrazují slovy "k národnosti jiné než české" a na konci věty druhé se tečka nahrazuje středníkem a doplňuje se text "vždy však příslušníci národnostních menšin musí tvořit nejméně polovinu všech členů výboru."

ČÁST PÁTÁ

Změna zákona o hlavním městě Praze

§ 17

V § 78 odst. 2 zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, se ve větě první číslice "15" nahrazuje číslicí "5", na konci věty druhé se tečka nahrazuje středníkem a doplňuje se text "vždy však příslušníci národnostních menšin musí tvořit nejméně polovinu všech členů výboru."

ČÁST ŠESTÁ

Změna zákona o volbách do zastupitelstev v obcích

§ 18

V § 31 zákona č. 152/1994 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a o změně a doplnění některých dalších zákonů, se doplňuje odstavec 3, který včetně poznámky pod čarou č. 10a) zní:

"(3) V obci, ve které se zřizuje výbor pro národnostní menšiny podle zvláštního zákona, 10a) se vyhláška podle odstavců 1 a 2 vydá i v jazyce příslušné národnostní menšiny.

10a) § 117 odst. 3 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění zákona č. 273/2001 Sb."

ČÁST SEDMÁ

Změna zákona o volbách do zastupitelstev krajů

§ 19

V § 27 zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, se doplňuje odstavec 3, který včetně poznámky pod čarou č. 18a) zní:

"(3) V kraji, ve kterém se zřizuje výbor pro národnostní menšiny podle zvláštního zákona 18a), se oznámení podle odstavců 1 a 2 zveřejní i v jazyce příslušné národnostní menšiny.

18a) § 78 odst. 2 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění zákona č. 273/2001 Sb."

ČÁST OSMÁ
ÚČINNOST

§ 20

Tento zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

Klaus v. r.
Havel v. r.
v z. **Špidla** v. r.